

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย
“กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะชองโดยคนกะชองกลุ่มสุดท้าย”
ระยะที่ 1

โดย

นางสาวเสวย เอกนิกร และคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

บอกเล่าที่ความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วจะทำใหม่ได้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว. สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว. สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยัง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกที่สำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอ

กระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรื่อง : โครงการวิจัย “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบต่อภาษากะของโดยคนกะของกลุ่มสุดท้าย”
ระยะ ที่ 1

ผู้วิจัย : นางสาวเสวย เอกนิกร และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการนี้เป็นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นการฟื้นฟูภาษาโดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน โครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและทบทวนความเป็นมา พัฒนาการ ดันทุน และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการฟื้นฟูภาษากะของในสภาพบริบทสังคมไทยปัจจุบัน รวมทั้งการหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะของให้คนรุ่นต่อไปและเพิ่มพื้นที่ให้มีผู้ใช้ภาษากะของมากขึ้น ตลอดจนหาแนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะของที่สามารถสื่อสารภาษากะของได้ดี และหาแนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติในเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะของ

การทำงานวิจัยเริ่มต้นจากการชี้แจงโครงการวิจัยสู่ชุมชน โดยใช้โอกาสการประชุมหมู่บ้าน ประจำเดือนกันยายน หลังจากนั้นแล้วจึงเป็นการเตรียมการเพื่อเข้าสู่กระบวนการวิจัยโดยทีมวิจัยได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยปรับปรุงระบบตัวเขียนภาษากะของ สํารวจปราชญ์ภาษากะของที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนวางแผนการเรียนรู้ภาษากะของในชุมชนจนกระทั่งได้แนวทางการเรียนภาษาในชุมชนที่เหมาะสม ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่ช่วงของการอบรมเรื่องการถ่ายภาพวิดีโอเพื่อบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ภาษากะของในชุมชนเพื่อบันทึกภาษากะของเอาไว้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เมื่อได้แนวทางการเรียนภาษากะของแล้ว ทีมวิจัยได้เริ่มต้นเรียนภาษากะของกับผู้รู้ภาษาในชุมชน ซึ่งการเรียนภาษากะของในชุมชนนี้จะใช้เวลาว่างในวันเสาร์ - อาทิตย์ ในการเรียน เป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือนเศษ หลังจากที่ทีมวิจัยได้ทดลองใช้แนวทางการเรียนภาษากะของในชุมชนที่วางไว้แล้ว ก็ได้มีการสรุปผลการเรียนเบื้องต้นด้วยการประเมินตนเอง และการประเมินโดยผู้สอนซึ่งเป็นผู้รู้ภาษา น

ผลการวิจัยที่สำคัญของโครงการในระยะที่ 1 การได้แนวทางการเรียนภาษากะของในชุมชนเพื่อการสืบต่อภาษากะของ ซึ่งได้แนวทางการเรียนรู้ 9 ขั้นตอน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงเตรียมการ มีขั้นตอนดังนี้ 1. การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ภาษา 2. การกำหนดตารางเวลาการเรียนรู้ภาษากะของ 3. การเรียนรู้ภาษา 8 ครั้งใน 1 เดือน ช่วงเรียนรู้ มีขั้นตอนคือ 4. เน้นการสนทนาภาษากะของ 5. เรียนภาษาในชีวิตประจำวัน 6. เรียนรู้วัฒนธรรมด้วยภาษากะของ 7. การเรียนภาษาผ่านการละเล่นท้องถิ่น ช่วงทดสอบ มีขั้นตอนคือ 8. การประเมินการเรียนรู้ภาษาด้วยตัวเอง 9. การทดลอง / ทดสอบการใช้ภาษากับผู้รู้ภาษา จุดเน้นสำคัญของการเรียนภาษากะของในชุมชนคือการสนทนาในชีวิตประจำวัน อย่างเป็นธรรมชาติโดยเรียนจากปราชญ์ผู้รู้ภาษากะของในชุมชนที่ปัจจุบันเหลือเพียง 16 คน เท่านั้น

บทสรุปโครงการ

บทนำ

ภาษากะซอง เป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติระดับรุนแรงขั้นสุดท้ายที่กำลังจะสูญหายไป ปัจจุบันภาษานี้อยู่ในสถานการณ์ที่เหลือน้อยแค่เจ้าของภาษาที่เป็นผู้สูงอายุและมีสุขภาพไม่แข็งแรง จำนวนไม่เกิน 20 คนเท่านั้นที่ยังพูดภาษาของตนเองได้ดี ทำให้ขาดการส่งต่อภาษาให้กับคนกะซองรุ่นใหม่ จึงเป็นสาเหตุให้สถานการณ์ของภาษากะซองกำลังอยู่ในภาวะวิกฤติ โดยในปี 2553 แกนนำชุมชนพร้อมทีมวิจัยได้เริ่มต้นโครงการ “พลิกฟื้นภาษากะซองเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด” ผลจากโครงการวิจัยนี้ทำให้ทีมวิจัยได้รับทราบถึงสถานการณ์ของภาษากะซองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สาเหตุที่ทำให้ภาษากะซองเริ่มวิกฤติ อันเป็นเหตุให้กระบวนการถ่ายทอดภาษากะซองของชาวกะซองในหลายรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งภาษากะซองตกอยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญในปัจจุบัน

ต่อมาทางชุมชนได้พบว่าจำนวนผู้ที่พูดภาษากะซองได้อย่างดีกลับลดน้อยลงไปตามเวลา การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับกะซองและการสอนในโรงเรียนไม่ได้ช่วยชะลอการตายของภาษามากเท่าที่ควร อีกทั้งคนเฒ่าคนแก่ที่พูดภาษากะซองได้ดีต่างล้มเจ็บและเสียชีวิต และมีสุขภาพไม่ดี ขาดโอกาสเดินทางไปมาหาสู่เพื่อพูดคุยภาษากะซองกับคนรุ่นเดียวกันเหมือนเช่นเคย แม้ว่าภาษากะซองจะอยู่ในสถานะวิกฤติใกล้สูญขั้นสุดท้าย แต่ทีมวิจัยยังมองเห็นช่องทางของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษายังสามารถดำเนินงานได้อีกหลายทาง โดยเฉพาะการรณรงค์ให้ชาวกะซองซึ่งเป็นกะซองกลุ่มสุดท้ายได้พูดภาษาของตนเองมากขึ้น และอยากให้คนในชุมชนอีกหลายคนได้ร่วมงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู จึงทำให้เกิดโครงการ “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบต่อภาษากะซองโดยคนกะซองกลุ่มสุดท้าย” เพื่อส่งต่อภาษาให้กับผู้ที่สนใจจะสืบทอดภาษานี้พร้อมที่จะนำไปเผยแพร่ต่อ สิ่งสำคัญในเวลานี้คือการฝึกอบรมภาษาให้กับคนในชุมชนเองที่สนใจเรียนภาษากะซอง เพื่อให้จำนวนผู้พูดภาษาเพิ่มขึ้น และสามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเป็นปราชญ์พื้นบ้านได้ ทั้งนี้นอกจากการสืบต่อภาษากะซองจะช่วยเพิ่มผู้พูดภาษาและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นครูภูมิปัญญาภาษาท้องถิ่นได้แล้ว ประโยชน์ที่จะได้รับควบคู่กับการฟื้นฟูของภาษากะซองคือ การฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ความเป็น “คนกะซอง” ให้มีศักดิ์ศรีทัดเทียมกับชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยร่วมกันอยู่ในดินแดนประเทศไทย

โจทย์วิจัย

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบต่อภาษากะซองโดยคนกะซองกลุ่มสุดท้ายควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและทบทวนความเป็นมา พัฒนาการ ต้นทุน และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการฟื้นฟูภาษากะซองในสภาพบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

2. เพื่อหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะของให้คนรุ่นต่อไปและเพิ่มพื้นที่ให้ผู้รู้ภาษากะของมากขึ้น

3. เพื่อหาแนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะของที่สามารถสื่อสารภาษากะของได้ดี

4. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติในเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะของ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยและกระบวนการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของโดยตัวคนกะของในชุมชน ซึ่งมีทั้งเรื่องราวของการสร้างแนวทางการเรียนรู้ภาษากะของในชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางภาษากะของในปัจจุบัน การทดลองเรียนภาษากะของตามแนวทางที่ได้ออกแบบมา การประเมินผลการเรียนภาษากะของเบื้องต้น และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น เวทีชี้แจงการทำงานในชุมชน และการนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะชน

ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนกะของบ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ผู้มีเชื้อสายกะของที่บ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 6 เดือน

วิธีการดำเนินงาน

กระบวนการวิจัย กิจกรรมแรกคือการชี้แจงโครงการวิจัยสู่ชุมชน โดยใช้โอกาสการประชุมหมู่บ้านประจำเดือนกันยายน 2555 เป็นเวทีในการชี้แจงโครงการให้ชุมชนได้ร่วมรับทราบถึงการทำงานวิจัยที่จะเกิดขึ้นในชุมชน หลังจากนั้นแล้วจึงเป็นการเตรียมการเพื่อเข้าสู่กระบวนการวิจัย โดยทีมวิจัยได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการปรับปรุงระบบตัวเขียนภาษากะของ การสำรวจปราชญ์ภาษากะของที่มีอยู่ในชุมชน การวางแผนการเรียนภาษากะของในชุมชนร่วมกับพี่เลี้ยงและนักวิชาการจนกระทั่งได้แนวทางการเรียนภาษาในชุมชนที่เหมาะสม ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่ช่วงของการอบรมเรื่องการถ่ายภาพวิดีโอเพื่อบันทึกกิจกรรมการเรียนภาษากะของเพื่อบันทึกภาษากะของเอาไว้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เมื่อได้แนวทางการเรียนภาษากะของแล้ว ทีมวิจัยได้เริ่มต้นเรียนภาษากะของกับป้าสมศรีในเรื่องของบทสนทนาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการสื่อสารภาษากะของให้กับผู้เรียน นอกจากนี้แล้วทีมวิจัยยังได้เรียนภาษากะของกับปราชญ์ผู้รู้ภาษากะของท่านอื่นเพิ่มเติม ซึ่งการเรียนภาษากะของใน

ชุมชนนี้จะใช้เวลาว่างในวันเสาร์ - อาทิตย์ในการเรียน เป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือนเศษ โดยหลังจากที่ทีมวิจัยได้ทดลองใช้แนวทางการเรียนภาษากะซองในชุมชนที่วางไว้แล้ว ก็ได้มีการสรุปผลการเรียนเบื้องต้นด้วยการประเมินตนเอง และการประเมินโดยป้าสมศรีซึ่งเป็นผู้สอนภาษากะซอง

ผลการดำเนินงาน

ผลการวิจัยที่สำคัญของโครงการในระยะที่ 1 คือ การได้แนวทางการเรียนภาษากะซองในชุมชนเพื่อการสืบทอดภาษากะซอง ซึ่งได้แนวทางการเรียนรู้ 9 ขั้นตอน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงเตรียมการ

1. การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ภาษา
2. การกำหนดตารางเวลาการเรียนภาษากะซอง
3. การเรียนรู้ภาษา 8 ครั้งใน 1 เดือน

ช่วงเรียนรู้

4. เน้นการสนทนาภาษากะซอง
5. เรียนภาษาในชีวิตประจำวัน
6. เรียนรู้วัฒนธรรมด้วยภาษากะซอง
7. การเรียนภาษาผ่านการละเล่นท้องถิ่น

ช่วงทดสอบ

8. การประเมินการเรียนรู้ภาษาด้วยตัวเอง
9. การทดลอง / ทดสอบการใช้ภาษากับผู้รู้ภาษา

จุดเน้นของการเรียนภาษากะซองในชุมชนนี้คือการสนทนาในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติ และเรียนจากปราชญ์ผู้รู้ภาษากะซองในชุมชนที่ปัจจุบันเหลือเพียง 16 คน และเป็นปราชญ์ท้องถิ่นในสาขาต่าง ๆ

บทเรียนที่ได้จากการทำงาน

1. พลังเยาวชนเป็นแกนหลักในการเรียนภาษากะซอง ทั้งนี้เนื่องด้วยความสนใจส่วนตัวของเยาวชนเหล่านี้ ประกอบกับช่วงเวลารวันเสาร์ - อาทิตย์ซึ่งเป็นเวลาว่างของเยาวชน ทำให้เยาวชนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ และเมื่อมีเยาวชนเข้าร่วมการทำงานในโครงการวิจัยแล้ว ทำให้ในช่วงที่เยาวชนมาเรียนภาษากะซองกับผู้รู้ภาษา จะมีเพื่อน ๆ ของเยาวชนเข้ามาช่วยบ้างเป็นบางครั้ง ทำให้เพื่อน ๆ ของเยาวชนได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้และซึมซับภาษากะซองไปพร้อม ๆ กับเยาวชนที่ร่วมโครงการวิจัยด้วย เป็นการกระตุ้นเยาวชนในหมู่บ้านให้สนใจภาษากะซองมากขึ้น

2. การแบ่งเวลาทำงานของทีมวิจัย พบว่าในบางครั้งก็ติดภารกิจไม่สามารถที่จะมาร่วมเรียนภาษากะซองได้ทำให้การเรียนภาษาไม่เต็มที่ จึงต้องปรับเปลี่ยนการเรียนภาษากะซองตามช่วงเวลาที่สะดวกของทีมวิจัยแต่ละคน โดยยังเน้นหลักการคือการเรียนที่เน้นการสนทนาในชีวิตประจำวัน

แผนการทำงานระยะต่อไป

1. ทบทวนการใช้ภาษาที่ได้จากการเรียนการสอนที่ผ่านมา (ระยะที่ 1) และออกแบบการทดลองปฏิบัติการระยะที่ 2

2. ทดลองปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ภาษากับปราชญ์พื้นบ้าน โดยผ่านการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม

3. อบรมการสร้างสื่อการเรียนการสอน / กลวิธี / เทคนิคการสอน

4. ผู้รับการถ่ายทอดทดลองสอนภาษากะซองในโรงเรียนของชุมชน

สารบัญ

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	
บทคัดย่อ	ก
บทสรุปโครงการ	ข
สารบัญ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 โจทย์วิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์	4
1.4 พื้นที่ศึกษา	4
1.5 กลุ่มเป้าหมาย	4
1.6 ประเด็นในการศึกษา	4
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.8 ระยะเวลาในการดำเนินงาน	6
1.9 งบประมาณ	6
1.10 แนวทางการวิจัย	6
1.11 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน	7
บทที่ 2 บริบทชุมชนกะของบ้านคลองแสง	
2.1 ความเป็นมาของหมู่บ้าน	8
2.2 บริบททั่วไปบ้านคลองแสง	8
2.3 วิถีชีวิตชาวกะของบ้านคลองแสง	9
2.4 ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวกะของ	10
2.5 อาหารเด่นในรอบปีของชาวกะของ	12
บทที่ 3 รายงานการดำเนินกิจกรรม	
3.1 ขอบเขตเนื้อหา	14
3.2 กระบวนการทำงานวิจัย	14
3.2.1 เซนส์สัญญาโครงการ	14
3.2.2 วางแนวทางการทำงาน	15
3.2.3 เวทีชี้แจงโครงการ	16
3.2.4 อบรมเชิงปฏิบัติการระบบตัวเขียน การใช้สื่อ และเขียนรายงาน	17
3.2.5 กิจกรรมเริ่มเรียนภาษากะของในหมู่บ้าน	20
3.2.6 กิจกรรมเรียนภาษากะของ	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.7 เรียนภาษากะซอง	22
3.2.8 การเรียนภาษากะซองในชีวิตประจำวัน	23
3.2.9 สรุปผลการดำเนินงานระยะที่ 1	24
3.2.10 การนำเสนองานวันภาษาแม่สากล	25
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 ทบทวนสถานการณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมกะซอง	27
4.2 กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะซองฯ	29
4.2.1 ทบทวนรูปแบบการฟื้นฟูภาษา	29
4.2.2 ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดของกระบวนการเรียนรู้ฯ	29
4.2.3 กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูภาษากะซอง	29
4.3 แนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะซอง	30
4.3.1 จำนวนปราชญ์และผู้รู้ภาษากะซองในปัจจุบัน	30
4.3.2 แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษาฯ	31
4.3.3 ข้อสรุปเบื้องต้นจากการทดลองใช้กระบวนการเรียนรู้	34
4.4 แนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่ดีต่อภาษา และวัฒนธรรมกะซอง	34
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	
5.1 สรุปกระบวนการวิจัย	35
5.2 สรุปผลการวิจัย	36
5.3 บทเรียนที่ได้จากการทำงานวิจัย	36
5.4 แผนการทำงานระยะต่อไป	37
บรรณานุกรม	38

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

มนุษย์สร้างภาษาขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อสารผ่านระบบความคิด ถ่ายทอดความรู้ และใช้เรียนรู้สิ่งรอบตัว ภาษาไม่ได้มีบทบาทสำคัญเพื่อใช้พูดคุยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์โลกทัศน์ของผู้คน ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และแสดงถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนไว้อีกด้วย มนุษย์แต่ละกลุ่มมีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างกัน นับเป็นความหลากหลายที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่กำลังกลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์และความทันสมัยของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนเล็กๆ หลายกลุ่มจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะการตายของภาษาที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั่วโลก ส่วนในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มากกว่า 70 กลุ่มภาษา กระจายอยู่ทั่วทั้งประเทศด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงเป็นสังคมพหุภาษา พหุวัฒนธรรม หลากหลายไปด้วยกลุ่มชนหลายกลุ่มหลายวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน ยังมีหลายกลุ่มหลายภาษาที่กำลังอยู่ในภาวะถดถอย ซึ่งเจ้าของภาษาเป็นเพียงกลุ่มชนกลุ่มเล็กๆ แวดล้อมด้วยสังคมใหญ่ที่พูดภาษากลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาประจำชาติ (ภาษาไทย) หรือภาษาถิ่น ที่มีบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่า เช่น การศึกษาในโรงเรียน การทำงานนอกชุมชน การแต่งงานกับคนนอกกลุ่ม การสังคมกับคนนอกกลุ่ม รวมทั้งการรับข่าวจากสื่อโทรทัศน์วิทยุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ภาษาไทยสามารถเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ เป็นต้นเมื่อภาษาไทยเข้ามามีบทบาทสำคัญและแทนที่ภาษาแม่หรือภาษากลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้นเรื่อยๆ ผู้ที่พูดภาษากลางหรือภาษาราชการได้จะเป็นที่ยอมรับมากกว่า จึงส่งผลให้เจ้าของภาษาที่เป็นเยาวชนหรือรุ่นวัยกลางคนละเลยต่อภาษาของตนเองส่งผลให้หลายกลุ่มภาษาขาดผู้มาสืบทอดภาษาของตนเอง ซึ่งมีภาษากลุ่มเล็กๆ มากถึง 15 ภาษาทั่วประเทศไทยที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤตตกของเป็นอีกหนึ่งภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มวิกฤตใกล้สูญขั้นรุนแรง ด้วยจำนวนประชากรที่มีน้อยมาก และเหตุผลทางสังคมหลายประการ อีกทั้งยังเป็นภาษาพูดที่ไม่มีการบันทึกภาษาตัวเองเป็นลายลักษณ์อักษร จึงมีแต่เจ้าของภาษาเท่านั้นที่สามารถเผยแพร่ภาษาของตนเองและเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ

ภาษากะซอง เป็นภาษาในกลุ่มเพียวริก สาขามอญ-เขมร (ตระกูลออสโตรเอเชียติก) ซึ่งภาษาในกลุ่มนี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับรุนแรงเกือบทั้งหมด ส่วนภาษากะซองจัดอยู่ในสถานการณ์รุนแรงระดับ 8 ซึ่งเป็นระดับที่รุนแรงขั้นสุดท้ายที่กำลังจะสูญหายไป (สวีสและคณะ, 2547) ตั้งเดิมแล้ว ชาวกะซองเป็นชนพื้นเมืองที่มีถิ่นฐานอยู่ในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชามานาน ปัจจุบันตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านคลองแสง อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด และไม่พบว่ามีชาวกะซองในบริเวณอื่นของประเทศไทยและประเทศกัมพูชาอีก ชาวกะซองกลุ่มนี้จึงเหลือเป็นกลุ่มสุดท้ายที่มีจำนวนน้อย ปัจจุบันภาษานี้อยู่ในสถานการณ์ที่เหลือเพียงแต่เจ้าของภาษารุ่นอาวุโสไม่เกิน 20 คนเท่านั้นที่ยังพูดภาษาของตนเองได้ดีซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคนสูงอายุและมีสุขภาพไม่แข็งแรง จำนวนผู้พูดกลุ่มอาวุโสที่ลดลงอย่างรวดเร็ว และขาดการส่งต่อภาษาให้กับคนกะซองรุ่นใหม่ จึงเป็นสาเหตุให้สถานการณ์ของภาษากะซองกำลังอยู่ในภาวะ

วิกฤตภาษากะของจึงเหมือนเป็นภาษาพิเศษของคนเฒ่าคนแก่เท่านั้น หากขาดคนรุ่นนี้ไปภาษานี้คงหายไปกับกาลเวลาและเจ้าของภาษาเหล่านั้น แม้ชาวกะของจะตระหนักและรับรู้ถึงสถานการณ์นี้ดีแต่ยังไม่มีแนวทางการฟื้นฟูภาษาของตนเองไว้ จนกระทั่งในปี 2541 คณะจารย์และนักศึกษาปริญญาโทสาขาภาษาศาสตร์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เข้ามาศึกษาภาษานี้อย่างจริงจังนี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการทำงานด้านฟื้นฟูภาษาในชุมชนกะของหมู่บ้านคลองแสงซึ่งมีชาวกะของเชื้อสายดั้งเดิมมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ชุมชนจึงมีความหวังที่จะพลิกฟื้นภาษาของตนเอง และเริ่มเห็นแนวทางการธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของกะของเมื่อมีทีมวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมหิดลเข้ามาช่วยแนะนำเครื่องมือและวิธีการในการฟื้นฟูภาษา

ในปี 2553 แกนนำชุมชนพร้อมทีมวิจัยได้เริ่มต้นโครงการ “พลิกฟื้นภาษากะของเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด” โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผลจากโครงการวิจัยนี้ทำให้ทีมวิจัยได้รับทราบถึงสถานการณ์ของภาษากะของตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สาเหตุอันมาจากนโยบายของรัฐที่ทำให้ภาษากะของเริ่มวิกฤต อันเป็นผลให้กระบวนการถ่ายทอดภาษากะของของชาวกะของในหลายรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งภาษากะของตกอยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้เริ่มการทำงานในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นการฟื้นฟูภาษากะของ เป็นผลให้ชุมชนมีแรงกระตุ้นและมีความมั่นใจในการฟื้นฟูภาษามากขึ้น ทีมวิจัยได้บันทึกและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนกะของและการสำรวจประชากรชาวกะของ ที่มาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แผนที่ชุมชน วัฒนธรรมกะของ ปกตินวัฒนธรรม เรื่องเล่า วรรณกรรมและนิทานต่างๆ รวมทั้งการรวบรวมคำศัพท์เพื่อจัดทำพจนานุกรมภาษากะของซึ่งรวบรวมคำศัพท์ได้มากกว่า 2,000 คำ มากกว่าที่คาดการณ์ไว้ สิ่งสำคัญที่ทำให้ทีมวิจัยมีกำลังใจคือ การพัฒนาระบบเขียนภาษากะของด้วยตัวอักษรไทย ซึ่งช่วยให้บันทึกข้อมูลและเรื่องราวได้ง่ายขึ้น และสามารถสร้างสื่อได้หลายประเภท เช่น แผ่นภาพตัวอักษรกะของ คำศัพท์กะของ นิทานกะของ เพลง ฯลฯ หนึ่งในสมาชิกทีมวิจัยคนสำคัญที่เป็นทั้งผู้บอกภาษาและเป็นครูภูมิปัญญาบอกว่า “ถ้าได้คิดเรื่องเป็นภาษากะของจะได้เนื้อหาและรายละเอียดมากกว่าต้องแปลเป็นภาษาไทยอีกที” การสร้างระบบเขียนจึงเป็นประโยชน์มากกับการบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวกับกลุ่มกะของและการผลิตสื่อหรือหนังสือ ในระหว่างการทำงานด้านฟื้นฟู โรงเรียนในชุมชนได้เปิดโอกาสให้ครูภูมิปัญญาเข้าไปสอนภาษากะของให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านด่านชุมพล ซึ่งมีเด็กชาวกะของเป็นส่วนใหญ่ ผลจากการเรียนพบว่าเด็กนักเรียนมีความสนใจภาษาของตนเอง เมื่อพบเจอครูภูมิปัญญานอกห้องเรียนจะทักทายและโต้ตอบเป็นภาษากะของได้

อย่างไรก็ตาม แม้การอนุรักษ์ภาษาจะสำเร็จผลตามเป้าหมายของทีมวิจัยแต่จำนวนผู้ที่พูดภาษาได้ด้อยลงไปตามเวลา การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับกะของและการสอนในโรงเรียนไม่ได้ช่วยชะลอการตายของภาษามากเท่าที่ควร อีกทั้งหัวหน้าทีมวิจัยและคนเฒ่าคนแก่ที่พูดภาษากะของได้ต่างล้มเจ็บและเสียชีวิต และมีสุขภาพไม่ดี ไม่มีโอกาสเดินทางไปมาหาสู่เพื่อพูดคุยภาษากะของกับคนรุ่นเดียวกันเหมือนเช่นเคย ทีมวิจัยต่างตระหนักถึงการลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วของกะของกลุ่มสุดท้าย ครูภูมิปัญญาที่มีอยู่เพียงคนเดียวก็มีสุขภาพไม่สู้ดี จากเหตุการณ์นี้จึงทำให้เห็นถึงสถานการณ์ของภาษาที่

ยากขึ้นกว่าเดิมและความจำเป็นเร่งด่วนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา ซึ่งหากไม่มีการส่งต่อให้รุ่นต่อไป ภาษานี้คงเหลือเพียงแต่ตัวอักษรและเรื่องเล่าเท่านั้น ทั้งนี้ทีมวิจัยยังมองเห็นช่องทางของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษายังสามารถดำเนินงานได้อีกหลายทาง โดยเฉพาะการรณรงค์ให้ชาวกะช่องซึ่งเป็นกะช่องกลุ่มสุดท้ายได้พูดภาษาของตนเองมากขึ้น และอยากให้คนในชุมชนอีกหลายคนได้ร่วมงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู จึงทำให้เกิดโครงการ “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะช่องโดยคนกะช่องกลุ่มสุดท้าย” เพื่อส่งต่อภาษาให้กับผู้ที่สนใจจะสืบทอดภาษานี้พร้อมที่จะนำไปเผยแพร่ต่อสิ่งสำคัญในเวลานี้คือการฝึกอบรมภาษาให้กับคนในชุมชนเองที่สนใจเรียนภาษากะช่อง เพื่อให้จำนวนผู้พูดภาษาเพิ่มขึ้น และสามารถฝึกให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเป็นปราชญ์พื้นบ้านได้ ทั้งนี้นอกจากการสืบทอดภาษากะช่องจะช่วยเพิ่มผู้พูดภาษาและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นครูภูมิปัญญาภาษาท้องถิ่นได้แล้ว ประโยชน์ที่จะได้รับควบคู่กับการฟื้นฟูของภาษากะช่องคือ การฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ความเป็น “คนกะช่อง” ให้มีศักดิ์ศรีทัดเทียมกับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยร่วมกันอยู่ในดินแดนประเทศไทย

โครงการ “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะช่องโดยคนกะช่องกลุ่มสุดท้าย” จะเปิดโอกาสให้คนกะช่องที่พูดภาษาของตนเองไม่ได้แต่มีความสนใจอยากเรียนภาษากะช่องได้เรียนภาษากะช่องกับปราชญ์พื้นบ้านอย่างใกล้ชิดปราชญ์พื้นบ้านจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนยังพูดภาษากะช่องได้อย่างดี และหลายคนยังมีความรู้ความสามารถเฉพาะอย่างซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมควรค่าแก่การรักษาและบันทึกข้อมูลเก็บไว้ การเรียนภาษาจะเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการพูด และทำความเข้าใจภาษาด้วยการกระทำ ไม่เน้นการท่องจำหรือการนั่งเรียนหรืออยู่ในบรรยากาศของห้องเรียน แต่จะเน้นที่การทำกิจกรรมร่วมกันในระหว่างวัน และด้วยสถานการณ์ทางภาษากะช่องกำลังอยู่ในภาวะวิกฤตขั้นสูงสุดมีความจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูภาษากะช่องอย่างเร่งด่วน การฝึกพูดอาจไม่ใช่หนทางเดียวเท่านั้น การบันทึกภาษาก็นับว่าสำคัญอีกประการหนึ่งผู้เรียนควรฝึกใช้ระบบเขียนภาษากะช่อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกการเรียน ภาษา และเหตุการณ์ประจำวันต่าง ๆ อีกทั้งยังมีสื่อและพจนานุกรมที่เป็นภาษากะช่องซึ่งจะมีประโยชน์กับผู้เรียนเป็นอย่างมาก การบันทึกกิจกรรมการเรียนไว้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจในอนาคตและผู้ที่ต้องการเรียนภาษากะช่องด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลภาษากะช่องที่สำคัญและขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะช่องที่ค้นพบจากโครงการนี้สามารถนำไปเป็นตัวแบบในการฟื้นฟูภาษาให้กับกลุ่มภาษาอื่น ๆ ที่อยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญพันธุ์สุดท้าย ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่ามีหลายภาษาที่มีสถานะเสี่ยงต่อการเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญพันธุ์มากขึ้น รวมทั้งผลจากการศึกษาอาจยังสามารถนำไปใช้เพื่อการป้องกันไม่ให้เกิดภาวะการวิกฤตใกล้สูญของภาษาได้อีกด้วย ดังนั้นโครงการวิจัยนี้จึงต้องใช้ความร่วมมือของนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์เข้ามาช่วยในการวางแผนการดำเนินงาน ร่วมกับทีมวิจัยเดิมที่มีประสบการณ์การฟื้นฟูภาษากะช่อง และครูภูมิปัญญาที่จะช่วยชี้แนะและสอนภาษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้เรียน โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความพยายามในการฟื้นฟูภาษากะช่องนี้ จะช่วยกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนกะช่องเข้าใจถึงความหมายของการธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบต่อภาษากะชองโดยคนกะชองกลุ่มสุดท้ายควรเป็นอย่างไร?

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและทบทวนความเป็นมา พัฒนาการ ต้นทุน และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการฟื้นฟูภาษากะชองในสภาพบริบทสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะชองให้คนรุ่นต่อไปและเพิ่มพื้นที่ให้มีผู้ใช้ภาษากะชองมากขึ้น
3. เพื่อหาแนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะชองที่สามารถสื่อสารภาษากะชองได้ดี
4. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติในเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะชอง

1.4 พื้นที่ศึกษา

หมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอปอไร จังหวัดตราด

1.5 กลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้เรียนและปราชญ์พื้นบ้านที่เป็นชาวกะชองในชุมชนหมู่บ้านคลองแสง
2. ครุวัเรียนชาวกะชองที่อยู่ในหมู่บ้านคลองแสงและในตำบลด่านชุมพล

1.6 ประเด็นในการศึกษา

1. ทบทวนสถานการณ์ด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาวกะชอง
 - ความเป็นมา พัฒนาการ และสถานการณ์ด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน
 - ต้นทุน และศักยภาพของชุมชนที่เอื้อต่อการฟื้นฟูภาษากะชองในสภาพบริบทสังคมไทยปัจจุบัน
 - ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะชอง
 - กลไกที่สำคัญในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวกะชอง
2. กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะชองให้คนรุ่นต่อไปและแนวทางการเพิ่มพื้นที่ให้มีผู้ใช้ภาษากะชองมากขึ้น
 - ทบทวนรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม
 - * โดยชุมชน
 - * โดยระบบโรงเรียน
 - * โดยนักวิชาการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

* โดยความร่วมมือ/บูรณาการของทุกภาคส่วน

- พื้นที่ในการใช้ภาษาและวัฒนธรรมของชาวกะช่องตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน
- ปัจจัย เงื่อนไข โอกาส และข้อจำกัดของกระบวนการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมใน

ปัจจุบัน

- กลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวกะช่อง

3. แนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะช่องที่สามารถสื่อสารภาษากะช่องได้ดี

- จำนวนปราชญ์และผู้พูดภาษากะช่อง และระดับความรู้ความสามารถทางด้านภาษาและวัฒนธรรมกะช่อง จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนาให้เป็นผู้รู้ด้านภาษาและวิถีวัฒนธรรมกะช่อง

- ทบทวนแนวทางและบทเรียนจากการสร้างปราชญ์ฯ ในงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่ผ่านมา มีรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีวิธีการอย่างไร ปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญคืออะไร วิธีที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

4. แนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติในเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะช่อง

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ระยะที่1

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงวิจัย

1. เกิดการทบทวนข้อมูลองค์ความรู้ในด้านความเป็นมา พัฒนาการ ต้นทุน และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการฟื้นฟูภาษากะช่องในสภาพบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

2. ได้ทราบปัจจัย เงื่อนไข โอกาส และข้อจำกัดของกระบวนการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมในปัจจุบัน

2. ได้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะช่องให้คนรุ่นต่อไป และแนวทางการเพิ่มพื้นที่ให้มีผู้ใช้ภาษากะช่องมากขึ้น

3. ได้แนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะช่องที่สามารถสื่อสารภาษากะช่องได้ดี

4. ได้แนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติในเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะช่อง

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงพัฒนา

1. ทีมวิจัยและผู้เรียนภาษากะช่องมีความตระหนักและเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ภาษากะช่องมากขึ้น

2. ทีมวิจัยและผู้เรียนภาษากะช่องเกิดทักษะในการเก็บข้อมูล (การสัมภาษณ์, การถ่ายภาพ ฯลฯ)

3.เกิดการออกแบบแผนปฏิบัติการเพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมกะของอย่างต่อเนื่องในชุมชน

1.8 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ระยะเวลาการดำเนินงาน 6 เดือน

1.9 งบประมาณ

งบประมาณที่จัดไว้ 97,600 บาท (เก้าหมื่นเจ็ดพันหกร้อยบาทถ้วน)

1.10 แนวทางการวิจัย

แนวทางการวิจัย ระยะที่ 1

1. จัดเวทีเปิดโครงการฯ ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าใจการทำงานด้านฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ และสร้างให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงรักษาภาษาของตนเอง และมีส่วนร่วมกับการฟื้นฟูภาษามากขึ้น

2. การวางแผนร่วมกันเพื่อหากระบวนการเรียนรู้เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะของ โดยประชุมร่วมกันระหว่างทีมวิจัย นักวิชาการภาษาศาสตร์ และนักเรียนภาษากะของ เพื่อออกแบบแนวทางที่เหมาะสมในการเรียนภาษากะของ โดยอาศัยกระบวนการในการทำงานดังนี้

- ทบทวนองค์ความรู้และผลงานจากงานวิจัยที่ชุมชนเคยทำและมีผู้อื่นมาแล้ว
- ทบทวนประสบการณ์และบทเรียนที่ได้จากการฟื้นฟูภาษาในโครงการวิจัยเดิม
- ร่วมวางแผนและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดภาษากะของเพื่อการสืบต่อภาษากะของสู่คนกะของรุ่นหลัง

- ผู้เรียน และทีมวิจัยทำความเข้าใจในแนวทางกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบต่อภาษา กะของในชุมชน

- วางแผนการเรียนภาษา เพื่อกำหนดขั้นตอน เนื้อหา แบบประเมินผล และกิจกรรมที่เรียนภาษาร่วมกันตลอดการวิจัย

3. อบรมเทคนิคการเก็บข้อมูล (การสัมภาษณ์, การถ่ายภาพเคลื่อนไหว)

4. เรียนภาษากะของ (เบื้องต้น) กับปราชญ์ชาวกะของ

- ฝึกทักษะการฟัง – พูดภาษากะของ
- ฝึกอบรมการใช้ระบบตัวเขียน

5. ประเมินผลการเรียนการสอนจากกระบวนการเรียนรู้ในการถ่ายทอดภาษากะของ

6.ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

7.สรุปและเขียนรายงานผลการวิจัย

1.11 ระยะเวลาและแผนการดำเนินโครงการ

แผนการดำเนินโครงการระยะที่ 1 (6 เดือน)

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน (เดือนที่)					
	1	2	3	4	5	6
จัดประชุมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ	★					
ทีมวิจัย นักวิชาการและผู้เรียนประชุมและวางแผนขั้นตอนการฝึกภาษา	★					
อบรมเทคนิคการเก็บข้อมูล (การสัมภาษณ์, การถ่ายภาพเคลื่อนไหว)		★				
เรียนภาษากะซอง (เบื้องต้น) กับปราชญ์ชาวกะซอง ฝึกทักษะการฟัง – การพูดภาษากะซอง ฝึกอบรบการใช้ระบบตัวเขียน	★	★	★	★	★	★
ประเมินผลการเรียนการสอนจากกระบวนการเรียนรู้ในการถ่ายทอดภาษากะซอง					★	
ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	★	★	★	★	★	★
สรุปผลและเขียนรายงานการวิจัย ระยะที่ 1						★

บทที่ 2

บริบทชุมชนกะชองบ้านคลองแสง

2.1 ความเป็นมาของหมู่บ้าน

ตั้งแต่ในอดีตนับเป็นร้อยปีที่ผ่านมา ในจังหวัดตราดมีกลุ่มคนชาวกะชองเป็นบางส่วนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายเขตของจังหวัด และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ เป็นต้น

คนกะชองส่วนใหญ่มักชอบอาศัยอยู่ตามป่าเขาหรือที่ที่มีน้ำตลอดทั้งปี ชาวกะชองตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลด่านชุมพลมานานนับร้อยปีแล้ว ผู้อาวุโสในหมู่บ้านเล่าว่ากลุ่มชาวกะชองที่มีอยู่เดิมนั้นเป็นลูกหลานของนักรบหรือผู้ป้องกันประเทศชาติในสมัยพระเจ้าตากสิน ในช่วงนั้นจะมีกลุ่มชนหลายเชื้อชาติที่เข้าออกประเทศจากการสู้รบหรือการค้าขาย กลุ่มคนเหล่านั้นมีทั้งกัมพูชา เวียดนาม กุลา มอญ และกะชอง

เหตุที่มีชาวกะชองอยู่ที่ตำบลด่านชุมพลมากนั้น เพราะว่าชาวกะชองจะต้องคอยระวังดูแลแนวชายแดนของพื้นที่อยู่นาน จนมีลูกหลานสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชาวกะชองมีแต่ภาษาพูด มีวัฒนธรรม ประเพณี มีความเชื่อ และเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปัจจุบันชาวกะชองที่มีอยู่และพูดภาษากะชองได้นั้นมีอยู่จำนวนน้อยมาก แต่มีลูกหลานที่สืบทอดวงศ์ตระกูลนั้นมีอยู่มาก สาเหตุที่ทำให้การพูดภาษากะชองลดน้อยลงเป็นเพราะว่าไม่มีการถ่ายทอดคำพูดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นผลให้ประเพณีและวัฒนธรรมเสื่อมตามลงไปตามลำดับ

ความเป็นมาของคำว่า “ด่านชุมพล” คือ คนซื้อหลวงพลได้ต่อต้านการสู้รบและเอาชนะได้ หลวงพลเป็นคนที่มีย่านางและมีรากฐานอยู่ที่หมู่ 1 ของด่านชุมพลและได้เสียชีวิตลงที่แห่งนั้น เลยเรียกสถานที่แห่งนั้นว่า “ด่านชุมพล”

ในส่วนของความเป็นมาของ “บ้านคลองแสง” จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านกล่าวว่า บ้านคลองแสงเดิมนั้นเรียกกันว่า **บ้านชุมแสง** ตามชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มักขึ้นอยู่ตามริมน้ำและพื้นที่ชุ่มชื้นตามลำคลอง คือ ต้นชุมแสง

2.2 บริบททั่วไปของบ้านคลองแสง

บ้านคลองแสง หมู่ที่ 3 ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด จัดได้ว่ามีกลุ่มชนชาวกะชองอาศัยอยู่มากที่สุด โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 70 ของคนในหมู่บ้าน ชาวกะชองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม บางส่วนยังใช้ชีวิตผูกพันอยู่กับป่า เช่น เก็บหาของป่า ได้แก่ ผลไม้ป่า ผักป่า เห็ด สมุนไพร มากินหรือขายเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ชาวกะชองเป็นกลุ่มที่มีการดำรงชีวิตเรียบง่าย ชอบอยู่แบบธรรมชาติ นิสัยดี ไม่ชอบทำลายสิ่งแวดล้อม รักเพื่อนบ้าน มีน้ำใจ

บ้านคลองแสงมีพื้นที่โดยรอบ 50 กิโลเมตร หรือ 31,250 ไร่

ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่ 5 ตำบลนนทรี อำเภอบ่อไร่
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ 1 บ้านด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่

ทิศตะวันออก	ติดกับ	หมู่ 1 บ้านด่านชุมพล, หมู่ 7 บ้านทับทิมสยาม 01
		ตำบลด่านชุมพล อำเภอป่าพะยอม และประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ 4 บ้านทางกลาง และหมู่ 6 บ้านประเดา
		ตำบลด่านชุมพล อำเภอป่าพะยอม

จำนวนครัวเรือนที่บ้านคลองแสง

มีครัวเรือนทั้งหมด 140 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 586 คน

สถานที่สำคัญที่บ้านคลองแสง

อ่างเก็บน้ำ	1 แห่ง
สระน้ำ	3 แห่ง
อนามัย	1 แห่ง
เจ้าหน้าที่ ช.ค.ท.พ.น.ย.	1 แห่ง
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	2 แห่ง
น้ำประปา	1 แห่ง
ศาลาเอนกประสงค์	1 แห่ง
ที่สาธารณะประโยชน์	3 แห่ง
ป่าชุมชน	1 แห่ง

2.3 วิถีชีวิตของชาวกะชองบ้านคลองแสง

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ชาวกะชองนิยมตั้งบ้านเรือนตามรูปแบบดั้งเดิม คือ ตัวเรือนเป็นบ้านไม้ ซึ่งจะตั้งอยู่กระจัดกระจาย ไม่มีการแบ่งแยกที่ดินทำกิน ใครต้องการทำกินบริเวณใดก็ไปถางทำไร่ ส่วนบ้านเรือนแบบใหม่ เป็นบ้านเรือนหลังขนาดเล็กถึงขนาดกลาง อยู่กันเป็นกลุ่มเครือญาติ ส่วนใหญ่สร้างเป็นบ้านชั้นเดียว และเป็นบ้านปูนตามสมัยนิยม

การประกอบอาชีพ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นว่า ชาวกะชองบ้านคลองแสงประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน รวมทั้งยังมีบางส่วนที่ยังใช้ชีวิตผูกพันกับป่า เก็บของป่า เก็บผัก ผลไม้ เห็ด และสมุนไพร เพื่อค้าขายและบริโภคในครัวเรือนอยู่บ้าง แต่โดยทั่วไปแล้วในปัจจุบันรายได้จากการเก็บของป่าเป็นเพียงรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพหลักอันได้แก่งานเกษตรกรรมเสียมากกว่า

การทำนาข้าวของชาวกะชองเป็นอาชีพที่มีมาเป็นระยะเวลานาน โดยที่บ้านคลองแสงนี้จะเริ่มปลูกข้าวในช่วงเดือนสิงหาคมจนถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว โดยข้าวที่ปลูก

ในช่วงดังกล่าวจะสามารถเก็บเกี่ยวได้ในช่วงเดือนธันวาคม ข้าวเหล่านี้จะผ่านกระบวนการนวดข้าว ฝัดข้าว และนำข้าวขึ้นยุ้งในเดือนมกราคมเพื่อรอไว้ใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนและการขายในขั้นตอนต่อไป

การทำสวนผลไม้เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่อยู่คู่กับชาวกะของบ้านคลองแสง แต่ก็ไม่ได้เป็นการประกอบเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากว่าผลไม้หลายชนิดสามารถหาได้ในป่าอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องปลูกเพิ่ม ซึ่งถ้าจะมีการปลูกสวนผลไม้ขึ้นจริง ๆ แล้วก็จะทำเพียง 2 – 3 ไร่ แค่นี้เท่านั้น

ในส่วนของการหาของป่า ชาวกะของจะเข้าป่าหาของป่าในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคมซึ่งเป็นฤดูที่ผักและผลไม้กำลังผลิดอกออกช่อ เช่น สะตอ ระกำ มะปราง มะไฟ ฯลฯ นอกจากการหาผัก – ผลไม้จากในป่าแล้วนั้น การเข้าป่าแต่ละครั้งก็ยังสามารถไปจับสัตว์และหาปลาจากในป่าได้อีกด้วย

ในปัจจุบันนอกจากการทำนาข้าว การทำสวนผลไม้และการหาของป่าแล้ว ชาวกะของบ้านคลองแสงก็ได้ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราซึ่งอาชีพใหม่ในชุมชน โดยการทำสวนยางพารานี้จะสามารถกรีดยางได้แทบตลอดทั้งปี ยกเว้นในช่วงฤดูร้อน เนื่องจากว่าเป็นช่วงที่ต้นยางพารากำลังผลัดใบ ชาวสวนยางพาราที่บ้านคลองแสงจะออกกรีดยางในช่วงเย็นจนถึงค่ำ และจะเก็บน้ำยางในเช้าวันถัดไป

2.4 ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวกะของ

ประเพณีและพิธีกรรมของชาวกะของ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวกะของได้เป็นอย่างดี ซึ่งโดยพื้นฐานแล้ว ชาวกะของมีความเชื่อเรื่องผี มีการนับถือผีบรรพบุรุษ และการนับถือเทพยดาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนับถือแม่โพสพซึ่งเป็นเทพยดาผู้รักษาข้าว อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ชาวกะของบ้านคลองแสงได้ยอมรับนับถือควบคู่กับการนับถือพระพุทธศาสนา

ประเพณี 12 เดือนชาวกะของ

จากการนับถือผี และเทพยดา กับการนับถือพระพุทธศาสนา เป็นผลให้ในแต่ละรอบปี ชาวกะของบ้านคลองแสงมีการประกอบประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อที่ตนเองยึดถืออยู่ตลอดทั้ง 12 เดือน

เดือนมกราคม เป็นช่วงเดือนแห่งเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ ในบ้านคลองแสงก็จะมีการจัดงานวันขึ้นปีใหม่ และการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน เช่น สะบ้า วิ่งเปี้ยว วิ่งผลัด วิ่งกระสอบ เพื่อความเพลิดเพลินและเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน โดยนอกจากการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านแล้วในเทศกาลปีใหม่นี้ยังมีการประกอบอาหารพิเศษที่ทำกันเฉพาะในเทศกาลนี้ อันได้แก่ แกงกะทิใส่ไก่กับผักและเผง ปลาทั้งต้มเค็ม และ ข้าวเหนียวมูน

ทางด้านวิถีชีวิต เดือนมกราคมเป็นเดือนที่ชาวนาเก็บเกี่ยวข้าว นวดข้าว ฝัดข้าว และนำข้าวขึ้นยุ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการเอาข้าวขึ้นยุ้ง ชาวกะของจะประกอบพิธีเชิญแม่โพสพไปยังยุ้งนางของแต่ละบ้าน โดยใช้ข้าว 1 กำ นำมาเป็นตัวแทนของแม่โพสพ

เดือนกุมภาพันธ์ ในเดือนนี้มีการประกอบพิธีไหว้ผีแม่มด โดยชาวกะของจะไหว้ผีแม่มดรวมกันครั้งละหลายครอบครัว หรือบางครั้งก็ทำเป็นรายหมู่บ้าน ในการไหว้ผีแม่มด ครอบครัวที่จะประกอบพิธีกรรม

จะต้องเตรียมบายศรี และของไหว้อันประกอบไปด้วย ดอกไม้ น้ำหวาน เหล้า แป้ง กระจก หวี และยังต้องเตรียมอุปกรณ์ประกอบพิธีได้แก่ ชัน ข้าวสาร ผ้าขาวม้า เพื่อไหว้ผีแม่ผดที่จะมาเข้าร่างทรงที่จัดเตรียมเอาไว้

ทางด้านวิถีชีวิต ในเดือนกุมภาพันธ์จะเป็นเดือนที่ชาวกะชองเข้าป่าเพื่อหาของป่ามาบริโภค

เดือนมีนาคม เดือนนี้ไม่มีการประกอบประเพณีหรือพิธีกรรมแต่อย่างใด มีแต่การเข้าป่าหาผลไม้ป่า และสำรวจพื้นที่เพื่อถางสำหรับการทำไร่ทำสวนต่อไป

เดือนเมษายน เป็นช่วงแห่งเทศกาลสงกรานต์ มีการรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชน สรงน้ำพระ การเล่นน้ำ และการก่อพระทราย รวมทั้งการเล่นกีฬาพื้นบ้านเช่นการเล่นสะบ้า ลูกช่วง วิ่งเปี้ยว วิ่งผลัด เป็นต้น

เดือนพฤษภาคม ชาวกะชองที่จะทำไร่ในแต่ละปีก็จะทำการเผาไร่เพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับทำไร่ ในช่วงเดือนพฤษภาคมนี้ ในส่วนของชุมชน ปัจจุบันจะใช้เดือนพฤษภาคมจัดการแข่งขันฟุตบอลขึ้นในหมู่บ้าน

เดือนมิถุนายน ในอดีตจะเป็นช่วงที่ชาวนาบ้านคลองแสงเริ่มจะทำนา แต่ทว่าในปัจจุบันไม่ค่อยจะมีชาวนาคนไหนที่จะเริ่มทำนาในช่วงเดือนมิถุนายนแล้ว

เดือนกรกฎาคม ในเดือนนี้มีเทศกาลเข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา ชาวกะชองจะเตรียมอาหารคาวหวานเพื่อไปทำบุญที่วัด พร้อมกับนำเทียนที่หล่อจากขี้ผึ้งในป่าไปถวายเป็นเทียนพรรษาให้กับพระภิกษุสงฆ์ด้วย นอกจากนี้ ถ้าครอบครัวไหนที่มีบุตรชายและมีความประสงค์อยากจะให้บุตรชายบวชก็จะบวชในช่วงเข้าพรรษานี้ด้วย

เดือนสิงหาคม ชาวนาบ้านคลองแสงจะเริ่มทำนาในช่วงนี้ เมื่อว่างเว้นจากการทำนาก็จะมีการเข้าป่าไปเก็บของป่าตามฤดูกาลอยู่บ้าง แต่ก็ยังต้องดูแลท้องนา คอยตรวจสอบน้ำในนาอยู่เสมอ

เดือนกันยายน ข้าวที่ปลูกเอาไว้เริ่มตั้งท้องในเดือนกันยายน ซึ่งเมื่อข้าวเริ่มตั้งท้องแล้วนั้น ชาวนาจะทำพิธีรับขวัญแม่โพสพ โดยใช้ ไก่ต้ม ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ส้มโอ มะม่วง ผลไม้รสเปรี้ยว แป้ง หวี และกระจก มาในการประกอบพิธี นอกจากนี้แล้วยังมีการทำบุญสารทเดือน 10 เพื่ออุทิศผลบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยลูกหลานจะนำขนมเทียนและข้าวห่อใบกะพ้อไปทำบุญที่วัด

เดือนตุลาคม มีการทำพิธีลอยเรือลอยแพ ซึ่งในเรือและแพนี้จะบรรจุอาหารเอาไว้เพื่ออุทิศให้กับวิญญาณไร้ญาติ โดยเมื่อนำอาหารไปบรรจุไว้จนเต็มเรือเต็มแพแล้ว ผู้ร่วมพิธีก็นำเรือและแพไปลอย โดยจะลอยบนบกหรือจะลอยในน้ำก็ได้

ในส่วนของวันออกพรรษาซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือนนี้เช่นเดียวกัน ชาวกะชองจะร่วมกันตักบาตรเทโว โดยใช้ข้าวสารและอาหารแห้งมาใส่บาตรพระภิกษุที่ออกมาบิณฑบาตในวันออกพรรษา

เดือนพฤศจิกายน ชาวกะชองจะร่วมกันลอยกระทงในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 โดยการลอยกระทงของชาวกะชองนี้จะไม่เหมือนกับการลอยกระทงในพื้นที่อื่น ๆ กล่าวคือ ในคืนวันลอยกระทง ชาวกะชองจะ

นำกระทงมารวมกันที่วัดเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์สมโภชกระทงในเวลาเที่ยงคืนเสียก่อนจึงจะนำกระทงไปลอยในน้ำได้ โดยชาวกะชองเชื่อว่าถ้าไม่สมโภชกระทงก่อน การลอยกระทงก็才不会เกิดผลตามที่ตั้งใจไว้

เดือนธันวาคม ชาวที่ชาวนาได้ปลูกเอาไว้เริ่มออกรวงพร้อมที่จะเก็บเกี่ยว ในอดีตชาวกะชองบ้านคลองแสงจะใช้วิธีการเอาแรงกันเพื่อที่จะเก็บเกี่ยวข้าวในที่นาของแต่ละคนจนกระทั่งครบทุกคนในหมู่บ้าน

ประเพณีในวิถีชีวิตชาวกะชอง

นอกเหนือจากประเพณี 12 เดือนของชาวกะชองแล้ว ชาวกะชองยังมีประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตที่น่าสนใจ โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับ “การแต่งงาน” ของชาวกะชอง ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่น่าสนใจ

ปกติชาวกะชองจะไม่กำหนดเดือนที่แต่งงาน แต่จะนิยมแต่งงานในเดือน 4, 6, 12 ซึ่งการแต่งงานจะมี 2 รูปแบบคือ การแต่งงานแบบรักษานิ และการแต่งงานแบบรักษานอก การแต่งงานแบบรักษานิคือการที่ฝ่ายชายไปทำงานหาบน้ำ หาพินบ้านฝ่ายหญิงก่อนที่จะแต่งงาน ซึ่งจะใช้เวลาทำงานก่อนแต่งงานประมาณ 2 เดือน แล้วจึงจะกำหนดวันแต่งงานภายหลัง ส่วนการแต่งงานแบบรักษานอกก็คือการประกอบพิธีแต่งงานก่อน แล้วค่อยให้ฝ่ายชายเข้าไปทำงานบ้านฝ่ายหญิง หลังจากนั้นจึงอยู่ด้วยกัน

การประกอบพิธีแต่งงานชาวกะชองจะมีการแห่ขันหมากเป็นขบวนเพื่อมาสู่ขอฝ่ายหญิงเหมือนประเพณีโดยทั่วไป แต่เมื่อถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้วจะแบ่งการประกอบพิธีเป็น 2 ช่วง คือการเซ่นเจ้าที่ที่สถิตอยู่ด้านล่างของบ้านเรียกว่าพิธี “จอกไม้” โดยมี “ครูใจจ” เป็นผู้ประกอบพิธี เมื่อเซ่นไหว้เจ้าที่ด้านล่างของบ้านแล้ว ครูใจจจะเริ่มประกอบพิธีแต่งงาน โดยใช้กระบุงใส่ข้าว ไหเปล่าใส่หลอด ไม้ดัม ผ้าขาว ยอดอ่อนใบกระพ้อมาประดิษฐ์เป็นพุ่มดอกไม้ จากนั้นครูใจจก็จะประกอบพิธีเซ่นไหว้ เอาข้าวกับเหล้าให้ทั้ง 2 ฝ่ายรับประทาน ตามความเชื่อว่าข้าวกับเหล้าจะทำให้คู่แต่งงานอยู่เย็นเป็นสุข มีความสุขความเจริญ จากนั้นครูใจจก็จะเอาผ้าขาวมาคลุมหัวบ่าว – สาว เอาศีรษะทั้ง 2 โขกกันแล้วพูดเป็นภาษากะชองว่า “โมย ป้า เพ่ โพน เคนชะแลง ร่ายกะดอง เคนชาลอง ร่ายกะนูล” แปลว่า “หนึ่ง สอง สาม สี่ มีลูกสาวสิบหกคน มีลูกชายสิบเจ็ดคน”

เสร็จจากนั้นแล้ว ผู้ที่เข้าร่วมพิธีก็จะเข้ามาผูกมือคู่แต่งงานเป็นการอวยพร และดูโหงวเฮ้งที่เตรียมไว้ โดยถือว่าเป็นการดูดแรงจากบ่าวสาว เพราะเชื่อกันว่าเมื่อมีการแต่งงานเกิดขึ้น ญาติผู้ใหญ่ก็จะดีใจและมีเรี่ยวแรงในการดำเนินชีวิตมากขึ้น จึงได้อวยพรคู่บ่าวสาวและทำการดูโหงว

2.5 อาหารเด่นในรอบปีของชาวกะชอง

ในแต่ละรอบปีชาวกะชอง มีอาหารที่น่าสนใจมากมายหลายอย่างในรอบปี ซึ่งขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตทรัพยากรทางธรรมชาติในรอบปี และประเพณี – ความเชื่อของชาวกะชอง ซึ่งสามารถแจกแจงได้ดังนี้

เดือนมกราคม ช่วงเดือนขึ้นปีใหม่นี้ ชาวกะชองมักจะทำอาหารพิเศษเพื่อรับเทศกาลปีใหม่ ซึ่งเป็นช่วงที่ใกล้กับการนวดข้าว ฝัดข้าว และเอาข้าวขึ้นยุ้ง โดยอาหารพิเศษประจำเดือนมกราคมก็คือ แกงกะทิใส่ไก่กับผักและแฟง ปลาแห้งต้มเค็ม และ ข้าวเหนียวมูน

เดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงที่ชาวกะช่องจะหาผักป่าในลักษณะของพืชดอกมาบริโภคประเภท ดอกข่า นอกจากนี้ในอดีตชาวกะช่องจะขึ้นเขาไปหาปลาตามโคลน ตามซอกหินเพื่อนำมาประกอบอาหารเช่น ปลา ก้าง ปลาตะไคร้ ปลาไหล และ เต่าเกียด ซึ่งตัวเต่าเกียดนี้ปัจจุบันหาไม่ได้แล้ว

เดือนมีนาคม เป็นช่วงฤดูกาลที่ชาวกะช่องเข้าไปหาผลไม้ป่าจำพวกสะตอ ระกำ มะไฟ มะปราง แต่ปัจจุบันผลไม้ป่าเหลือน้อยไม่มากนักเนื่องจากการถางป่าสำหรับการทำการเกษตร

เดือนกรกฎาคม ช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ชาวกะช่องนิยมทำขนมข้าวห่อ ข้าวต้ม ขนมเทียน สำหรับการไปทำบุญที่วัด โดยในอดีตจะมีการประกวดประชันรสชาติการทำขนมไปทำบุญด้วยว่าบ้านไหนทำขนม ได้รสชาติดีกว่ากัน

เดือนสิงหาคม เป็นช่วงทำนาได้ ชาวกะช่องจะใช้เวลานี้หาปลา หากพบเพื่อมาประกอบอาหารตาม วิถีชีวิต

เดือนกันยายน หรือช่วงเดือน 10 ตามจันทรคติ ชาวกะช่องจะมีอาหารในช่วงเทศกาลนี้คือข้าวต้ม ห่อใบกระพ้อและขนมเทียนเพื่อนำไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่วัด และจะนำขนมที่เหลือนั้นมา แบ่งกันบริโภคในครอบครัวและชุมชนอีกด้วย

บทที่ 3

กระบวนการทำงานวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยและกระบวนการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะชองโดยตัวคนกะชองในชุมชน ซึ่งมีทั้งเรื่องราวของการสร้างแนวทางการเรียนรู้ภาษากะชองในชุมชนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางภาษากะชองในปัจจุบัน การทดลองเรียนภาษากะชองตามแนวทางที่ได้ออกแบบมา การประเมินผลการเรียนภาษากะชองเบื้องต้น และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น เวทีชี้แจงการทำงานในชุมชน และการนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะชน

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ปฏิบัติการวิจัยอยู่ในชุมชนชาวกะชองบ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอปอไร่ จังหวัดตราด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังพอมิมีผู้รู้ภาษากะชองอาศัยอยู่เพื่อการเรียนรู้ภาษากะชองของท้องถิ่น

3.1.3 ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาการทำงานวิจัยระยะที่ 1 นี้เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน 2555 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2556 เป็นระยะเวลาการทำงานทั้งสิ้น 6 เดือน และจะมีการทำงานในระยะที่ 2 ต่อเมื่อได้รับอนุมัติทุนวิจัยในระยะที่ 2

3.2 กระบวนการทำงานวิจัย

3.2.1 กิจกรรม เช็นต์สัญญาโครงการ"กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะชองโดยคนกะชองกลุ่มสุดท้าย ระยะที่ 1"

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเช็นต์สัญญาและเปิดบัญชีโครงการวิจัย
2. เพื่อรับทราบแนวทางการดำเนินการวิจัยเบื้องต้น

วัน เวลา สถานที่

12 กันยายน 2555 เวลา 12.00 น. ที่ ธนาคารกรุงไทย สาขาตราด

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

- 1.นางสาวเสวย เอกนิกร
2. นางสาวจันทร์ดา คงทน
3. นายสันติ เกตุถึก

กระบวนการทำงาน

ทีมวิจัยได้เช็นต์สัญญาและเปิดบัญชีที่ธนาคารกรุงไทย สาขาตราดจนเรียบร้อย หลังจากนั้นได้พูดคุยกันถึงแนวทางในการทำงานเบื้องต้นตลอดทั้งโครงการในครั้งนี้ นอกจากนี้ทางพี่เลี้ยงได้แจ้งให้ทีมวิจัยทราบว่า อาจารย์สุวิไล จะเข้ามาที่บ้านคลองแสงประมาณวันที่ 30 กันยายน 2555 เพื่อชี้แจงโครงการวิจัยด้วยตัวอาจารย์เอง และแจ้งข่าวเรื่องรายการพันแสงรุ่งจะมำทำรายการในหมู่บ้านคลองแสง

ปัญหาและอุปสรรค

1. ธนาคารกรุงไทยไม่เข้าใจกระบวนการทำงานของสกว. ในการขอเปิดบัญชี

3.2.2 วางแนวทางการทำงาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงโครงการวิจัยให้ทีมวิจัยในชุมชนได้รับทราบ
2. เพื่อวางแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยง

วัน เวลา สถานที่

30 กันยายน 2555 เวลา 10.00 น. ที่สำนักสงฆ์บ้านคลองแสง

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. อาจารย์สุวิไล และทีมงาน จาก ม.มหิดล
2. นางสาวเสวย เอกนิกร และทีมวิจัย
3. ทีมงานรายการพันแสงรุ่ง

กระบวนการทำงาน

ทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงได้ประชุมร่วมกัน เพื่อชี้แจงโครงการ โดยมีการชี้แจงผลการทำงานเดิม เช่น ระบบตัวเขียน ปฏิทินวัฒนธรรม คำศัพท์ประมาณ 2,000 คำ และประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ฯลฯ แล้วจึงเป็นการชี้แจงโครงการใหม่ที่ศึกษาเรียนรู้กับภูมิปัญญาในชุมชน ชี้แจงวัตถุประสงค์การทำงานของทีมวิจัย กระบวนการทำงานโดยหัวหน้าโครงการ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างเครือข่ายในชุมชน

ทีมพี่เลี้ยงได้ชวนคุยเรื่องกิจกรรมการเปิดเวทีชี้แจงโครงการสู่ชุมชน ทีมวิจัยได้เสนอว่า ควรจัดขึ้นวันที่มีการประชุมหมู่บ้าน คือวันที่ 7 ตุลาคม 2555 จะมีชาวบ้านมาประชุมมากพอสมควร มีหน่วยงานราชการมาเข้าร่วมประชุมด้วย อาทิเช่น โรงเรียน อบต. อนามัย อำเภอ เป็นต้น โดยในงานจะมีการจัดนิทรรศการด้วย

นอกจากนี้ ได้มีทีมงานพันแสงรุ่งลงพื้นที่เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การลงพื้นที่ทำสารคดีในหมู่บ้าน วิธีการทำงานในชุมชน และได้เรียกชื่อกลุ่มนี้ว่า "เป็นการทำงานเอือกสุดท้าย" จากนั้นทีมงานพันแสงรุ่งได้ลงสำรวจพื้นที่ปราชญ์ ภูมิปัญญาในหมู่บ้าน ทีมงานได้เดินทางไปบ้านป่าสมศรี บ้านลุงจวบ บ้านป่าพุ่ม และไปดูสื่อการเรียนการสอนที่โรงเรียนบ้านด่านชุมพล พูดคุยกับครูสายยนต์ ผลเลิศ ถึงวิธีการเรียนการสอน ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของครูสายยนต์ และคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านด่านชุมพล

การชี้แจงงานวิจัยสู่ชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค

-

3.2.3 กิจกรรมเวทีชี้แจงโครงการ "กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของโดยคนกะของกลุ่มสุดท้าย ระยะที่ 1" สู่ชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดตัวโครงการวิจัยให้ชุมชนได้รับทราบ
2. เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจการทำงานของทีมวิจัย
3. เพื่อหาแนวร่วมของชุมชน

วัน เวลา สถานที่

7 ตุลาคม 2555 เวลา 10.00 น. ณ ศาลาประชาคมบ้านคลองแสง

ทีมวิจัย/ผู้เข้าร่วม

1. หน่วยงานในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน อพปร อสม. ดชด.
2. ทีมพี่เลี้ยง ม.มหิดล
3. ทีมวิจัย
4. ชาวบ้านคลองแสง
5. ทีมงานพันธกิจ

กระบวนการทำงาน

ทีมวิจัยจัดเตรียมสถานที่โดยจัดนิทรรศการ รูปภาพ ปฏิทินวัฒนธรรม สื่อการเรียนการสอน ชาร์จพายุชนะ แผนที่ชุมชน

ประมาณ 10.00 น. หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงเรื่องรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการ โดยเริ่มจากการชี้แจงผลการดำเนินงานเดิม ที่ได้ระบบตัวเขียน สื่อการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ แผนที่ชุมชน ส่วนโครงการใหม่ที่เริ่มขึ้น เน้นการขยายเครือข่ายการเรียนภาษากะของในชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วม เน้นการเรียนการสอน เป็นการฟังและการพูด เรียนรู้กับภูมิปัญญาแบบตัวต่อตัวอย่างเป็นธรรมชาติ

จากนั้น นางสาวณัฐมน ได้เล่าให้ที่ประชุมทราบถึงความสำคัญของการทำโครงการ เพื่อสืบทอดภาษา
กะของจากผู้รู้ภาษาให้กับผู้สืบทอด

นอกจากนี้ มีทีมงานพื้นแสงรุ่งมาถ่ายทำและแนะนำตัวกับที่ประชุม บอกวัตถุประสงค์ของการเข้ามา
ในพื้นที่ชุมชนเพื่อ เพื่อเก็บข้อมูลหมู่บ้าน ถ่ายทำการใช้ชีวิตประจำวันของคนกะของ ถ่ายการใช้ภาษาของ
ตนเองของกลุ่มคนกะของ

หลังจากเปิดเวทีชี้แจงโครงการเสร็จ ได้เดินทางไปรับประทานอาหารที่ร้านลุงเล็กบ่อไร่ ได้พูดคุยเรื่อง
แผนการทำงานในกิจกรรมต่อไป คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการทีม.มหิดล

กิจกรรมชี้แจงโครงการวิจัยสู่ชุมชนในเวทีประชุมหมู่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรค

1. ขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน

3.2.4 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ การทบทวนระบบตัวเขียน การใช้สื่อวิดีโอและการเขียน รายงาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมทีมวิจัยสำหรับการทำกิจกรรมในโครงการวิจัย
2. เพื่อทบทวนระบบตัวเขียนภาษากะของ
3. เพื่อให้ความรู้เรื่องการใช้สื่อวิดีโอกับทีมวิจัย
4. เพื่ออบรมการเขียนรายงานวิจัยให้กับทีมวิจัยสำหรับการเขียนรายงาน

วัน เวลา สถานที่

18-19 ตุลาคม 2555 เวลา 09.00 น. ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย ม.มหิดล

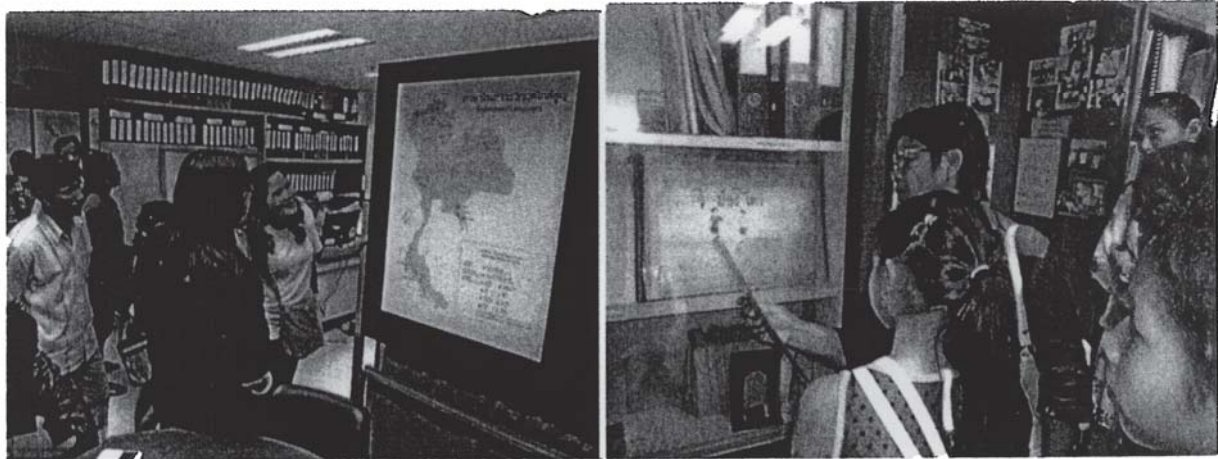
ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

1. ทีมพี่เลี้ยง (ม.มหิดล)

2. นางสาวเสวย เอกนิกร
 3. นางสาวจันทร์ดา คงทน
 4. นายสันติ เกตุถึก
 5. นางสาวสมศรี เกตุถึก
 6. นายบัญชา เอกนิกร
 7. นางสาวดวงดาว เภาแก้ว
 8. นางวินัย แสนบาล
 9. เด็กหญิงดวงกมล เอกนิกร
 10. เด็กหญิงนารีรัตน์ เกตุถึก
 11. เด็กหญิงอรอุมา อยู่ถนอม
- กระบวนการทำงาน

ทีมวิจัยเดินทางไปมทลในเวลา 03.00 น. นัดหมายที่หน้าบ้านพี่ลิต และตามบ้านของทีมวิจัยที่อยู่ไกล และเดินทางออกจากหมู่บ้าน ถึงมทลเวลา 07.00 น. จากนั้นไปทานข้าวที่โรงอาหารมทล และเข้าห้องประชุม เวลา 09.30 น.

เวลา 09.30 น. ทีมวิจัยไปชมนิทรรศการเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาท้องถิ่น ได้เห็นการทำงานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ความคืบหน้าของแต่ละกลุ่ม และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย ที่มีทั้งกลุ่มที่สามารถฟื้นฟูภาษาของตนเองได้ดี และกลุ่มที่มีภาวะวิกฤต เช่นกลุ่ม กะซอง ได้เห็นถึงผลงานของแต่ละกลุ่มในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ของเขาเอาไว้ หลังจากเสร็จจากห้องฟื้นฟูภาษาก็กลับไปห้องประชุมเพื่อทบทวนระบบตัวเขียน

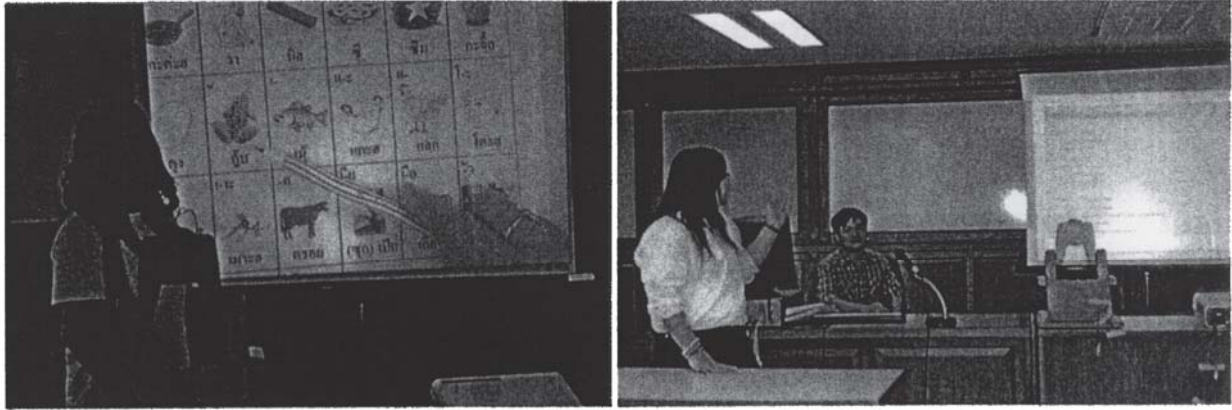

ทีมวิจัยเยี่ยมชมนิทรรศการเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

ทบทวนระบบตัวเขียน โดย อ.สุวิไล ได้มีการแก้ไขชาร์ตตัวอักษรและออกเสียงตามชาร์ตตัวอักษรตัวสะกด สระ และเสียงวรรณยุกต์ แล้วพักเที่ยง

ตอนบ่ายมีการฝึกเขียนรายงาน บอกถึงวัตถุประสงค์ของการเขียนรายงาน และวิธีการเขียนรายงาน ความก้าวหน้าโครงการอย่างละเอียด โดยมีการทดลองเขียนรายงานไป 2 กิจกรรม ที่ทำไปแล้ว หลังจากนั้น

ได้มีการฝึกการเขียนบันทึกการบริหารจัดการเรื่องการเงิน โดยมีระยะเวลา 6 เดือน โดยเน้นไปถึงเป้าหมายของการเขียนรายละเอียดของการเงิน ให้เก็บใบเสร็จทุกใบ ลงทุกรายละเอียด และให้ส่งบันทึกการทำกิจกรรม และบันทึกการจ่ายเงินให้กับทางมหิดลเป็นระยะ หลังจากนั้นได้เดินทางไปเซ็นทรัลปิ่นเกล้าเพื่อไปซื้อกล้อง และได้ซื้อกล้องวิดีโอ 1 เครื่อง ราคา 17,540 บาท หลังจากนั้นเดินทางกลับที่พัก

ทบทวนระบบตัวเขียน

วันที่ 19 ตุลาคม 2555 เข้าเรียนการใช้กล้องวิดีโอ จากผู้เชี่ยวชาญ (พีจีรยุทธ จากมหิดล) มาสอนการใช้เทคนิคในการถ่าย โดยสอนให้เห็นไปที่สิ่งที่เราจะถ่าย และควรจะมีการเขียนวันที่ สถานที่ เพื่อคนที่จะนำวิดีโอมาตัดต่อ จะได้ง่ายต่อการหา

ต่อจากนั้นวางแผนร่วมกันในการเรียนในวันที่ 10-11 ธันวาคม 2555 โดยจะลงไปที่หมู่บ้าน ตามบ้านภูมิปัญญา 48 ครั้ง ใน 6 เดือน โดยเน้นไปที่ประโยคคำถาม – ตอบ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน โดยมีบ้านภูมิปัญญาที่จะไป ดังนี้

1. บ้านป่าสมศรี เกตุถึก
2. บ้านป่าวัชร เอกลักษณ์
3. บ้านป่าสุคนธ์ พรหมบาล
4. บ้านลุงประจวบ รัตนมูล
5. บ้านยายฟุ่ม เอกลักษณ์
6. บ้านยายรำไพ เอกลักษณ์
7. บ้านยายมา แสนบาล
8. บ้านลุงจี ยายแจ่ม แสนบาล
9. บ้านป้าวินัย แสนบาล
10. บ้านป้าสอยดาว เภาแก้ว

หลังจากนั้นไปเที่ยวตลาดนัดในมหาวิทยาลัยมหิดล และเดินทางกลับจังหวัดตราดในตอนบ่าย

ปัญหาและอุปสรรค

1. ส่งจดหมายให้ครูยนต์ แล้วจดหมายไม่ถึง จดหมายติดกลับ
2. ขากลับคนขับรถหลงทาง
3. ทีมวิจัยมีคนป่วย พุดออกเสียงไม่ชัด เสียงไม่มี

3.2.5 กิจกรรมเริ่มเรียนภาษากะซองในหมู่บ้าน (บ้านป่าศรี)

วัตถุประสงค์

1. ฝึกเรียนภาษากะซองในชีวิตประจำวัน

วัน เวลา สถานที่

10 พฤศจิกายน 2556 เวลา 14.30 น. ที่บ้านป่าศรี

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

ผู้สอน 1. ป้าวัชร เอกนิกร

2. ป้าสมศรี เกตุติก

ผู้เรียน 1. นางสาวเสวย เอกนิกร

2. นางสาวจันทร์ดา คงทน

3. นางสาวสายยนต์ ผลเลิศ

4. นางสาวณัฐมน โรจนกุล

5. นายรณกร รักษ์วงศ์

6. เด็กหญิงดวงกมล เอกนิกร

7. เด็กหญิงนารีรัตน์ เกตุติก

8. เด็กหญิงอรอุมา อยู่ถนอม

กระบวนการทำงาน

วันที่ 10 ธันวาคม 2555 ทีมม.มหิดล เดินทางมาที่หมู่บ้านคลองแสง เวลา 14.30 น. โดยมีทีมวิจัยที่เข้าร่วม 6 คน คือ นางสาว ครูยนต์ จอย แอม ออย ปี่ โดยพี่รณณะแนวทางในการดำเนินการสอบถามการเรียนภาษากะซองในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มจากการถาม – ตอบ โดยมีการกำหนดการเรียน 2 เดือน ใน 2 เดือนแรกต้องพูดทักทายได้บ้าง ฟังออกบ้าง ได้ตอบได้ โดยในการเรียนแต่ละครั้งห้ามพูดภาษาไทย โดยมีการเริ่มการเรียนในวันที่ 11 ธันวาคม 2555 และมีหลักเกณฑ์ในการเรียนภาษาท้องถิ่นเพื่อให้เห็นผลได้ชัดเจน ดังนี้

กฎเหล็กในการเรียนภาษา

1. ใช้ภาษาไทยเท่าที่จำเป็น
2. พยายามใช้ภาษากะซองและเรียนรู้จากผู้สอนให้มากที่สุด
3. สิ่งสำคัญ ผู้เรียนควรจดคำถาม เพื่อใช้ถามคำศัพท์หรือประโยคจากผู้สอน
4. ควรจำ ไม่พูดภาษาไทย
5. เรียนรู้จากทำทาง

6. นอกจากการใช้การพูด สามารถเรียนภาษาได้จากท่าทาง กริยา สีหน้า เหมือนการไปค้า สิ่งของ เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งของหรือรูปภาพในโทรทัศน์

7. ย้ำคำศัพท์ จากประโยคคำพูดหลาย ๆ รูปแบบ

8. บันทึกเทปและวีดีโอ

9. ผู้เรียนควรตั้งคำถามและกล่าวพูดภาษากับผู้สอน

10. เข้าใจ/อดทน/เรียนรู้/กล้าแสดงออก

ปัญหาและอุปสรรค

-

3.2.6 กิจกรรมเรียนภาษาของ

วัตถุประสงค์

1. ฝึกเรียนภาษาของ

วัน เวลา สถานที่

11 ธันวาคม 2555 เวลา 09.00น. ที่บ้านป่าสมศรี เกตุถึก

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

ผู้สอน 1. ป้าวัชรีย์ เอกนิกร

2. ป้าสมศรี เกตุถึก

ผู้เรียน 1. นางสาวเสวย เอกนิกร

2. นางสาวจันทร์ดา คงทน

3. นางสาวสายยนต์ ผลเลิศ

4. นางสาวณัฐมน โรจนกุล

5. นายรณกร รักษ์วงศ์

6. เด็กหญิงดวงกมล เอกนิกร

7. เด็กหญิงนารีรัตน์ เกตุถึก

8. เด็กหญิงอรอุมา อยู่ถนอม

กระบวนการทำงาน

ทีมม.มหิดล และทีมวิจัยนัดเจอกันที่บ้านป่าศรี เวลา 09.00 น. เพื่อเรียนภาษาของ เป็นการเรียนแบบตั้งคำถาม-ตอบ ในชีวิตประจำวัน โดยเด็กในทีมวิจัยได้มีการเรียนภาษาโดยการตั้งคำถามและถามจากปราชญ์(ป้าวัชรีย์ เอกนิกร) เป็นประโยค ถาม-ตอบกับยายวัชรีย์ เป็นประโยคที่ใช้ประจำๆ บ่อยๆ เพื่อจะได้ชินกับคำศัพท์และกล่าวพูดมากขึ้น

ความรู้สึกจากเด็กๆ ได้คำศัพท์เพิ่มขึ้นและกล่าวพูดภาษาของมากขึ้น

ป้าสมศรีได้เล่าพิธีกรรมต่างๆ ของคนกะของ เช่น ผีหม้อ ผีเรือน พิธีแต่งงาน จะมีการทำผีหม้อก็ต่อเมื่อมีลูกผู้ชายเกิดขึ้นในบ้าน ถ้ามีลูกผู้หญิงต้องมีผีเรือน และเวลาผู้หญิงแต่งงานต้องทำพิธีแต่งงาน ต้องเส้นผีเพื่อบอกผีเรือน

เรียนภาษากะชองกับผู้รู้ภาษากะชอง

ปัญหาและอุปสรรค

เด็กยังอายุไม่กล้าถามโดยใช้ภาษากะชอง

กิจกรรม 3.2.7 เรียนภาษากะชอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนการพูดภาษากะชอง

วัน เวลา สถานที่

17 ธันวาคม 2555 เวลา 09.00น. ที่ ศาลาประชาคมบ้านคลองแสง

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

ผู้สอน 1.ป้าวัชรีย์ เอกนิกร

2.ป้าสุคนธ์ พรหมบาล

ผู้เรียน 1.เสวย เอกนิกร

2.จันทรา คงทน

3.ดวงกมล เอกนิกร

4.นารีรัตน์ เกตุถึก

5. อรุมา อยู่ถนอม

กระบวนการทำงาน

เด็ก ๆ มาเรียนภาษากะของที่ศาลา โดยเอาคำประโยคที่ได้เรียนมาแล้ว มาฝึกพูดใหม่ โดยเน้นการออกเสียงให้ใกล้เคียงกับปราชญ์ให้มากที่สุด และเก็บคำศัพท์ใหม่ ๆ จดไว้เพื่อหัดพูดให้คล่องขึ้น โดยในวันนี้มี อัม ป๊อป และนัท เพื่อนของออยมาเรียนด้วย

ปัญหาและอุปสรรค

-

กิจกรรมที่ 3.2.8 การเรียนภาษากะของในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเรียนรู้ภาษากะของในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อฝึกทักษะการใช้ภาษากะของผ่านการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

วัน เวลา สถานที่

ตลอดช่วงเดือนมกราคม ที่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอป่อไร่ จังหวัดตราด

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

- ผู้สอน
1. ป้าสมศรี เอกนิกร
 2. ป้าวัชรีย์ เอกนิกร
 3. ป้าสุคน พรหมบาล
 4. ผู้รู้ภาษากะของในหมู่บ้าน

- ผู้เรียน
1. เสวย เอกนิกร
 2. จันทรา คงทน
 3. ดวงกมล เอกนิกร
 4. นารีรัตน์ เกตุติก
 5. อรุมา อยู่ถนอม
 6. ผู้สนใจเรียนรู้ภาษากะของในหมู่บ้าน

กระบวนการทำงาน

หลังจากที่ผู้เรียนได้ฝึกเรียนภาษากะของเบื้องต้นจากป้าศรี ป้าวัชรีย์ และป้าสุคนธ์ จนกระทั่งสามารถสื่อสารภาษากะของด้วยบทสนทนาพื้นฐานแล้ว ทีมวิจัยก็ได้ทดลองใช้ภาษากะของสื่อสารกันในชีวิตประจำวันมากขึ้น ซึ่งมีทั้งการสื่อสารภาษากะของกันในกลุ่มของผู้เรียนเอง การสื่อสารภาษากะของกับปราชญ์ผู้รู้ภาษากะของยามว่างจากภารกิจประจำวัน การสอนภาษากะของพื้นฐานให้กับเพื่อน หรือ สมาชิกในหมู่บ้านที่สนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษากะของในชีวิตประจำวันให้ได้มากที่สุด

ปัญหา อุปสรรค

1. เนื่องจากช่วงเดือนมกราคม ทีมวิจัยหลายคนมีภารกิจมากจึงไม่ได้ไปเรียนภาษากะของกันเป็นกลุ่ม จึงใช้วิธีการไปเรียนภาษากะของตามเวลาว่างของตนเอง และเน้นการพยายามใช้ภาษากะของในชีวิตประจำวันให้ได้มากที่สุด

กิจกรรมที่ 3.2.9 สรุปผลการดำเนินงานระยะที่ 1

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปกระบวนการทำงานในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา
2. เพื่อสรุปผลการทำงานในโครงการวิจัย
3. เพื่อวางแผนการทำงานต่อไปในอนาคต

วัน เวลา สถานที่

2 กุมภาพันธ์ 2556 ณ ร้านเครื่องดื่มและของว่าง หน้าบ้านพี่ลิซิด

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

1. เสวย เอกนิกร
2. จันทรา คงทน
3. ดวงกมล เอกนิกร
4. นารีรัตน์ เกตุถึก
5. อรุมา อยู่ถนอม
6. พี่เลี้ยงทีมวิจัย
7. ป้าสมศรี เอกนิกร

กระบวนการทำงาน

พี่เลี้ยงชวนทีมวิจัยทบทวนการทำงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเน้นในช่วงที่ทีมวิจัยเรียนภาษากะซองตามแนวทางที่วางเอาไว้ หลังจากนั้น จึงร่วมกันสรุปถึงพัฒนาการการใช้ภาษากะซองของทีมวิจัยแต่ละคน หลังจากที่ได้เข้ากระบวนการเรียนรู้ที่ออกแบบเอาไว้แล้ว โดยมีป้าสมศรีช่วยเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการการรู้ภาษากะซองของผู้เรียนแต่ละคน

นอกจากนี้แล้ว ทีมวิจัยได้แจ้งข่าวเรื่องการย้ายเข้ามาใหม่ของผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านด่านชุมพล ซึ่งผู้อำนวยการท่านนี้มีความสนใจเรื่องการทำงานอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาท้องถิ่นมาก ในส่วนของพี่เลี้ยงก็แจ้งข่าวให้ทีมวิจัยทราบเรื่องการเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งได้มีการกำหนดให้ทีมวิจัยกะซองจัดนิทรรศการผลงานวิจัยและนำเสนอผลงานในหัวข้อ "การฟื้นฟูภาษาในกลุ่มผู้ใหญ่" โดยงานนี้จะจัดในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2556

ปัญหาและอุปสรรค

-

กิจกรรมที่ 3.2.10 นำเสนองานในวันภาษาแม่สากล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยแก่ที่ประชุมในเรื่องของ "การฟื้นฟูภาษาในกลุ่มผู้ใหญ่"
2. เพื่อจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์เรื่องการทำงาน
3. เพื่อร่วมเฉลิมฉลองงานวันภาษาแม่สากล

วัน เวลา สถานที่

21 กุมภาพันธ์ 2556 ณ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ทีมวิจัย / ผู้เข้าร่วม

1. ทีมวิจัยกะซอง
2. ทีมวิจัยฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่มีการทำงานวิจัยจากทั่วประเทศ
3. นักวิชาการ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป

กระบวนการทำงาน

ทีมวิจัยออกเดินทางจากหมู่บ้านในเวลาเช้ามีด และถึงสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซียในเวลาประมาณ 09.00 น. เมื่อถึงแล้วก็จัดนิทรรศการอย่างเร่งด่วน และเข้าไปร่วมพิธีเปิด มีการกล่าวจากตัวแทนของยูเนสโก การแสดงจากเชมรถิ่นไทย การเสวนาของนักวิชาการเกี่ยวกับความสำคัญของภาษาแม่ และการนำเสนอผลงานของนักวิจัยที่ทำงานด้านการฟื้นฟูภาษา

ในส่วนของการนำเสนอของกลุ่มกะซองในเรื่องของการฟื้นฟูภาษาในกลุ่มผู้ใหญ่นี้ ดำเนินรายงานโดย ดร.มยุรี ถาวรพัฒน์เป็นผู้ตั้งคำถาม และมี น.ส.เสวย เอกนิกร ตัวแทนทีมวิจัยเป็นผู้ตอบคำถามเพื่อแบ่งปันประสบการณ์การทำงานให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับทราบ

น.ส.เสวย เอกนิกร หัวหน้าโครงการนำเสนอเรื่องการฟื้นฟูภาษาในกลุ่มผู้ใหญ่

ช่วงบ่าย มีการแสดงจากกลุ่มโส้ (กุสุมาลย์) และการนำเสนอการทำงานของกรนำภาษาถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การบูรณาการความรู้ภาษาถิ่นเข้ากับความรู้ด้านอื่น เช่น ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ในภาคกลางคืน เป็นการเฉลิมฉลองวันภาษาแม่สากล มีการแสดงจากหลายกลุ่มเช่น ลาวเวียง ปลัง กวย มลายูถิ่น อูรักลาโว้ย และยังมีการมอบโล่เกียรติยศให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำงานฟื้นฟูภาษาด้วยพลังของเจ้าของภาษาเอง ซึ่งกะซองก็เป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ได้รับโล่เกียรติยศจากงานวันภาษาแม่สากลมาด้วย

ป้าสมศรี เอกนิกร ตัวแทนชาวกะซองรับมอบโล่เกียรติยศ

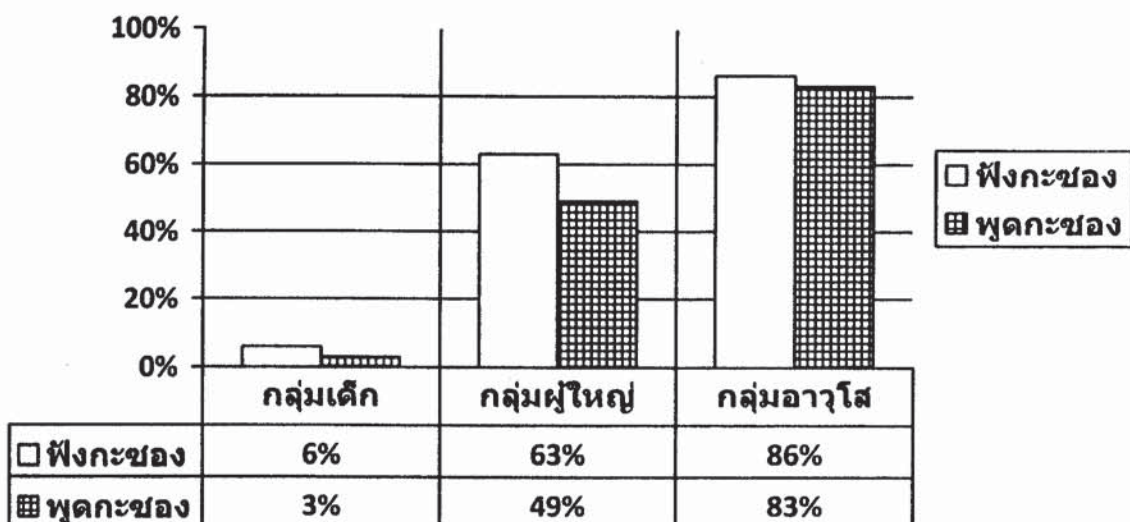
ปัญหา อุปสรรค

1. ระยะเวลาของการเดินทางและการดำเนินรายการในแต่ละช่วงกระชั้นชิดจนเกินไปทำให้ร่วมงานได้ไม่เต็มที่

บทที่ 4
ผลการดำเนินงาน

4.1 ทบทวนสถานการณ์ด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาวกะชอง

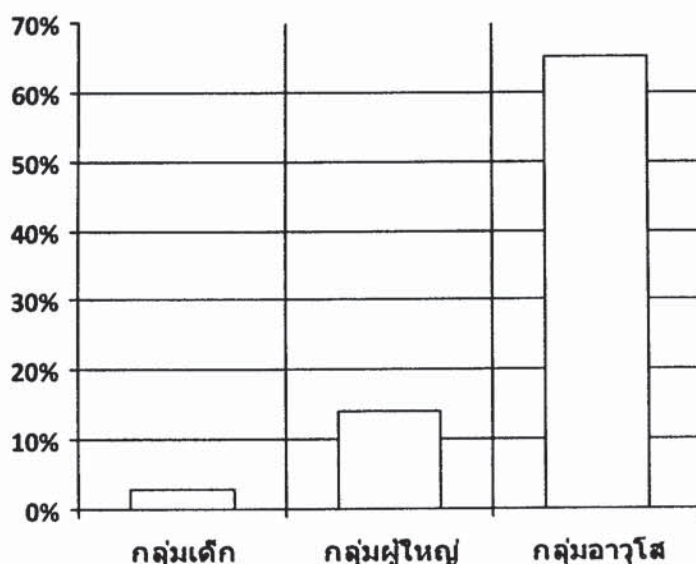
สืบเนื่องจาก โครงการวิจัย “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะชองโดยคนกะชองกลุ่มสุดท้าย” เป็นโครงการวิจัยเพื่อการฟื้นฟูภาษากะชองที่มีการทำงานต่อเนื่องมาจากโครงการวิจัยเรื่อง “พลิกฟื้นภาษากะชองเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน บ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด” ที่ได้มีการดำเนินงานในชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2552 - พ.ศ. 2554 ซึ่งในการทำงานวิจัยครั้งนั้นได้มีการสำรวจสถานการณ์ทางภาษาและสรุปสถานการณ์ทางภาษากะชองออกมาในรูปแบบของแผนภูมิ และข้อมูลสำหรับการทบทวนสถานการณ์ทางภาษากะชองในชุมชนได้ดังนี้

แผนภูมิสรุปความสามารถในการใช้ภาษากะชองจากแบบสอบถาม (คิดเป็นเปอร์เซ็นต์)

จากข้อมูลและแผนภูมิสรุปผลการสำรวจข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษากะชองของคนกะชองในชุมชน (ในที่นี้จะรวมผู้ที่สามารถใช้ภาษากะชองได้ในทุกระดับ) จะพบว่ากลุ่มเด็กมีความสามารถในการฟังและพูดภาษากะชองได้น้อยมาก โดยมีไม่ถึง 10% ของจำนวนทั้งหมด ในส่วนของคนกะชองในกลุ่มผู้ใหญ่สามารถฟังและพูดภาษากะชองได้มากกว่าครึ่งหนึ่ง ในขณะที่คนกะชองกลุ่มอาวุโสเกือบทั้งหมดเกินกว่า 80% สามารถฟังและพูดภาษากะชองได้ แต่นั่นก็ไม่ใช่ว่าจำนวนของผู้อาวุโสชาวกะชองทั้งหมดที่สามารถฟังและพูดภาษากะชองได้

อย่างไรก็ตาม สำหรับทักษะในการอ่านและเขียนภาษาไทยของคนกะช่องในทุกกลุ่มอายุ มีสถิติอยู่ในอัตราที่สามารถอ่านออกและเขียนได้ในทุกระดับสูงมาก มีเพียงไม่กี่คนในแต่ละช่วงอายุที่ไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้เลย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของชาวกะช่องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารทั้งหมด ซึ่งเห็นได้ชัดจากผลการสำรวจว่าในทุกกลุ่มอายุจะมีผลแสดงให้เห็นว่า “ภาษาไทย” เป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งหมด

แผนภูมิแสดงการใช้ภาษากะช่องในชีวิตประจำวัน (คิดเป็นเปอร์เซ็นต์)

สำหรับการใช้ภาษากะช่องในชีวิตประจำวันนั้น พบว่ากลุ่มเด็กใช้ภาษากะช่องน้อยมาก มีเพียงแค่ 2 คน (เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วจะอยู่ที่ 3%) ที่ใช้ภาษากะช่องฟัง – พูด โดยใช้พูดกับผู้อาวุโสในครอบครัวเวลารับประทานอาหาร ในส่วนของกลุ่มผู้ใหญ่ มีเพียง 14 % ที่ใช้ภาษากะช่องในชีวิตประจำวัน โดยใช้พูดคุยกับผู้อาวุโสและคนในครอบครัว แต่สำหรับสถิติการใช้ภาษากะช่องในกลุ่มผู้อาวุโส นั้นพบว่าเกินกว่าครึ่งยังใช้ภาษากะช่องในชีวิตประจำวันอยู่ โดยใช้พูดกับคนในครอบครัว และเพื่อนบ้านที่เป็นชาวกะช่องด้วยกัน¹

จากการทบทวนสถานการณ์ทางภาษากะช่องในชุมชนจากผลงานวิจัยเดิม ทำให้ทีมวิจัยได้วางแผนการทำงานเพื่อการสืบทอดภาษากะช่องเน้นไปที่กลุ่มเด็กเพื่อให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และซึมซับภาษากะช่องของบรรพบุรุษผ่านกิจกรรมในโครงการวิจัยให้มากที่สุด โดยหวังไว้ว่าเด็ก ๆ จะได้มีความรู้เรื่องภาษากะช่องติดตัวไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่และคาดหวังให้เป็นผู้รู้ภาษากะช่องในรุ่นต่อไป

¹ สันติ เกตุถึกและคณะ (2554) .รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย “แนวทางการพลิกฟื้นภาษากะช่องเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืนบ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด” . หน้า 54 - 55

4.2 กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะซองให้คนรุ่นต่อไปและแนวทางการเพิ่มพื้นที่ให้มีผู้ใช้ภาษากะซองมากขึ้น

4.2.1 ทบทวนรูปแบบการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมกะซองโดยชุมชน

ชุมชนชาวกะซองได้เริ่มการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษากะซองโดยชุมชนเจ้าของภาษาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2552 ผ่านโครงการวิจัยเรื่อง “พลิกฟื้นภาษากะซองเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน บ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด” โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมีศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นพี่เลี้ยงในการทำงาน

เครื่องมือในการฟื้นฟูภาษาที่สำคัญในครั้งนั้นคือการ “สร้างระบบตัวเขียนภาษากะซอง” โดยชาวกะซองผู้รู้ภาษาเป็นผู้บอกภาษา และมีทีมวิจัยกะซองเป็นผู้ร่วมเรียนรู้การสร้างระบบตัวเขียนและเป็นผู้ทดลองบันทึกภาษาด้วยระบบตัวเขียน เมื่อได้ระบบตัวเขียนมาแล้ว ทีมวิจัยจึงเริ่มรวบรวมคำศัพท์ภาษากะซองเป็นพจนานุกรม และได้มีการนำภาษากะซองเข้าสู่การเรียนการสอนในระบบโรงเรียนในรายวิชาภาษาท้องถิ่นที่โรงเรียนบ้านด่านชุมพลในระดับชั้น ป.4

ในระหว่างการทำงานวิจัย ทีมวิจัยได้แบ่งกันทำงานในการรวบรวมและเขียนเรื่องเล่า นิทาน และเพลงภาษากะซองตามความสนใจของทีมวิจัย โดยใช้ระบบตัวเขียนที่พัฒนาร่วมกันเป็นเครื่องมือในการบันทึก ซึ่งผลผลิตส่วนหนึ่งก็อาจนำไปพัฒนาเป็นสื่อการเรียนการสอนภาษากะซองในโรงเรียนได้ เช่น ปฏิทินวัฒนธรรม, ฉากภาพวัฒนธรรม, หนังสือเล่มยักษ์, หนังสือเล่มเล็ก, เรื่องเล่า, เรื่องเล่าประกอบภาพ และภาพประกอบการศึกษาภาษากะซอง เป็นต้น

4.2.2 ปัจจัย เงื่อนไขและข้อจำกัดของกระบวนการเรียนรู้ภาษากะซองในปัจจุบัน

เนื่องจากภาษากะซองอยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญระยะสุดท้าย มีผู้พูดภาษากะซองได้ดีเพียงไม่กี่คน ซึ่งผู้รู้ภาษาเหล่านี้ก็เป็นกลุ่มผู้อาวุโสที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งแม้ว่าชุมชนจะมีระบบตัวเขียนเป็นเครื่องมือในการบันทึกภาษาแล้ว แต่เนื่องจากสถานการณ์ทางภาษาและผู้รู้ภาษาทำให้การฟื้นฟูภาษาด้วยการบันทึกอาจจะเข้าไป จึงได้มีการวางแผนทางในการฟื้นฟูภาษากะซองที่เน้นการสนทนากับผู้รู้ภาษากะซองในชีวิตประจำวันให้มากขึ้นเพื่อให้ในชุมชนยังมีการใช้ภาษากะซองอยู่ และเพิ่มจำนวนผู้พูดภาษากะซองในชุมชนให้มากขึ้นเพื่อกอบกู้สถานการณ์ทางภาษาที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญระยะสุดท้ายได้อย่างทันด่วน นอกจากนั้นแล้ว ในการเรียนภาษากะซองผ่านการสนทนานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบันทึกภาพและเสียงผ่านวิดีโอทุกครั้ง เพื่อเก็บทั้งภาพและเสียงในการเรียนภาษากะซองสำหรับการศึกษาภาษากะซองต่อยอดไปในอนาคต

4.2.3 กลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ ที่เหมาะต่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวกะซอง

กลุ่มเป้าหมายหลักของการฟื้นฟูภาษากะซองคือลูกหลานกะซองที่มีความสนใจในการเรียนรู้ภาษากะซองทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งในโครงการวิจัยจะเน้นไปที่กลุ่มเด็ก เนื่องจากกลุ่มเด็กมีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีเวลาที่จะร่วมเรียนภาษากะซองกับผู้อาวุโสในชุมชนได้ อีกทั้งกลุ่มเด็กจะเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชุมชนในอนาคต ซึ่งเมื่อเด็กเชื้อสายกะซองในวันนี้สามารถเรียนรู้ภาษากะซองจน

สื่อสารได้แล้ว เมื่อเด็ก ๆ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีรู้ความสามารถในการสื่อสารภาษาของติดตัวไปเป็นผู้รู้ภาษาของรุ่นต่อไปที่สามารถสืบทอดภาษาของไปยังลูกหลานเชื้อสายภาษาของในรุ่นต่อ ๆ ไปได้

4.3 แนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษาของที่สามารถสื่อสารภาษาของได้ดี

4.3.1 จำนวนปราชญ์และผู้รู้ภาษาและวัฒนธรรมของในปัจจุบัน

จากการสำรวจจำนวนปราชญ์และผู้พูดภาษาและวัฒนธรรมของที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่า มีผู้รู้ภาษาของที่สามารถสื่อสารได้ดีจำนวน 16 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ซึ่งผู้รู้ภาษาของบางท่านก็เป็นปราชญ์ท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมของที่สามารถให้ทีมวิจัยได้ไปศึกษาทั้งเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมของได้

จำนวนปราชญ์และผู้รู้ภาษา - วัฒนธรรมของมีดังนี้

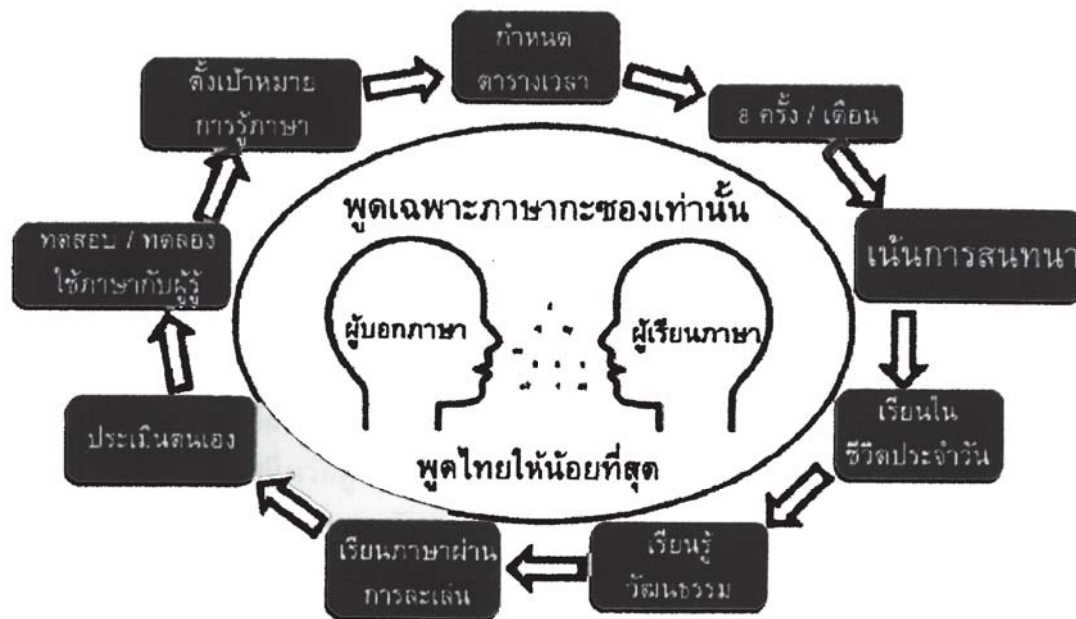
1.	ป้าสมศรี	ภาษา และ วัฒนธรรมของ
2.	ป้าวัชร	ภาษา
3.	ป้าต่วน	ภาษา
4.	ป้าสุคนธ์	ภาษาของ
5.	ลุงจวบ	ภาษา และสมุนไพร + ไทโรศาสตร์ (บางส่วน) + วัฒนธรรม
6.	ป้าหวาด	ภาษาของ
7.	ป้ามา	ภาษาของ และ เรื่องเล่า หมอตำแย
8-9	ลุงสำเร็จ + ป้าแจ่ม	ภาษาของ และ บุคคลตัวอย่าง ช่วยเหลือชุมชน (สัปเหร่อ)
10.	ป้าวินัย	ภาษาของ และ จักสาน วิถีชีวิต ประจำวัน
11.	ป้าสอยดาว	ภาษาของ และ ที่ปรึกษาทีมวิจัย
12.	ลุงวินัย	ภาษาของ และ เรื่องในป่า
13.	ป้าสิน	ภาษาของ (หมู่ 1)
14.	เจ้าอาวาสวัดใหม่โพธาราม	ภาษาของ
15.	ป้าพุ่ม	ภาษาของ และ สมุนไพร + ประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า โบราณ
16.	ป้ารำไพ	ภาษาของ และการรักษา (กระดูก)

4.3.2 แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของโดยคนกะของรุ่นสุดท้าย

จากการทบทวนสถานการณ์ทางภาษากะของ แนวทางการฟื้นฟูภาษากะของที่ผ่านมา ประกอบกับเป้าหมายของการสืบทอดภาษากะของซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโครงการนี้ ทำให้ทีมวิจัย ปรากฏทองถิ่น ชาวกะของในชุมชน พี่เลี้ยงนักวิจัยและนักภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมหิดล ได้มาออกแบบแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของขึ้นให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ทางภาษากะของและบริบทของชุมชนในปัจจุบัน จนได้เป็นแนวทางการสืบทอดภาษากะของ 9 ขั้นตอน โดยแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงเตรียมการ ช่วงเรียนรู้ และช่วงทดสอบดังต่อไปนี้

ขั้นที่	แนวทางการสืบทอดภาษา	วัตถุประสงค์	กระบวนการ / กิจกรรม
ช่วงเตรียมการ			
1	การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ภาษา	- เพื่อตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนในการเรียนรู้ภาษากะของหลังจากที่ผ่านกระบวนการแล้ว	- ผู้เรียนตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ภาษาของตนเองตามความสนใจและความเหมาะสม
2	การกำหนดตารางเวลาการเรียนรู้ภาษากะของ	- เพื่อวางแผนการเรียนรู้ภาษากะของจากผู้รู้ภาษาที่มีอยู่ในชุมชนตลอดจนเนื้อหาที่จะเรียนรู้จากปราชญ์แต่ละท่าน	- กำหนดวัน เวลา การเรียนภาษาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับเวลาของผู้เรียนและปราชญ์แต่ละท่าน ตลอดจนช่วงเวลาที่สอดคล้องกับการเรียนภาษาผ่านวัฒนธรรมในชุมชน
3	การเรียนรู้ภาษา 8 ครั้งใน 1 เดือน	- เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสนำภาษากะของอย่างเต็มที่และบ่อยครั้งในช่วงเวลาเรียนรู้	- เรียนภาษากะของกับผู้รู้ภาษาตามแผนที่วางเอาไว้โดยกำหนดเป็นการเรียน 8 ครั้งใน 1 เดือน
ช่วงเรียนรู้			
4	เน้นการสนทนาภาษากะของ	- เพื่อให้ผู้เรียนคุ้นชินกับการฟังและพูดภาษากะของ ในการสื่อสารตามปกติ	- ตลอดการเรียนรู้จะเน้นการสนทนาภาษากะของระหว่างผู้เรียนกับผู้บอกภาษาให้มากที่สุด ซึ่งผู้เรียนสามารถจดบันทึกภาษาได้บ้างบางส่วนแต่จะเน้นการเรียนรู้ภาษาผ่านการฟัง - พูดมากกว่า
5	เรียนภาษาในชีวิตประจำวัน	- เพื่อฝึกทักษะการสื่อสารภาษากะของให้สามารถ	- เรียนภาษากะของกับผู้รู้ภาษากะของโดยใช้วิธีการสนทนาเหมือนการ

ขั้นที่	แนวทางการสืบทอดภาษา	วัตถุประสงค์	กระบวนการ / กิจกรรม
		ใช้ในชีวิตประจำวันได้	สนทนาในชีวิตประจำวันตามปกติ โดยมีหัวข้อการสนทนาอย่างกว้างเป็นกรอบในการเรียน เช่น การไต่ถามสารทุกข์สุกดิบ, การพูดคุยเรื่องสถานการณ์ของหมู่บ้าน, การถามเรื่องญาติพี่น้อง ฯลฯ
6	เรียนรู้วัฒนธรรมด้วยภาษากะซอง	- เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษากะซองในระดับที่สูงขึ้นผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในวัฒนธรรม พิธีกรรม วิถีชีวิตจริง ในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น	- เรียนภาษากะซองโดยการไปเรียนรู้พร้อมกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การเข้าร่วมพิธีกรรมผีแม่มด, การเรียนภาษาผ่านการรักษาตามตำหรับแพทย์ท้องถิ่น เป็นต้น
7	การเรียนรู้ภาษาผ่านการละเล่นท้องถิ่น	- เพื่อสร้างสถานการณ์ในการเรียนและฝึกไหวพริบการใช้ภาษากะซองด้วยการละเล่นท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน	เรียนภาษากะซองด้วยการละเล่นท้องถิ่นที่มีในชุมชน หรือ การออกแบบการละเล่นขึ้นใหม่เพื่อฝึกการใช้ภาษากะซอง
ช่วงทดสอบ			
8	การประเมินการเรียนรู้ภาษาด้วยตัวเอง	- เพื่อเป็นการสำรวจพัฒนาการของเรียนภาษาโดยเบื้องต้น	ผู้เรียนพิจารณาตนเองว่าตั้งแต่เรียนภาษาท้องถิ่นมา ตนเองมีพัฒนาการด้านภาษาอย่างไรบ้าง และสรุปพัฒนาการการเรียนรู้ภาษาออกมา
9	การทดลอง / ทดสอบการใช้ภาษากับผู้รู้ภาษา	- เพื่อประเมินพัฒนาการของการเรียนภาษาโดยผู้รู้ภาษา - เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ภาษาในระดับต่อไป	ผู้เรียนทดลองใช้ภาษากะซองที่เรียนมากับผู้รู้ภาษากะซองว่าสามารถสื่อสารภาษากะซองได้เพิ่มขึ้นมากน้อยหรือไม่ โดยให้ผู้รู้ภาษาช่วยทดสอบการใช้ภาษาร่วมด้วย

แผนภาพแผนกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของ

นอกจากการวางแผนทางการเรียนภาษากะของแล้ว ทีมวิจัยได้ร่วมกันตั้ง "กฎเหล็ก" ในการเรียนภาษากะของไว้เป็นกติกา หรือ ข้อควรปฏิบัติทุกครั้งเมื่อเรียนภาษากะของ กฎเหล็กดังกล่าวมีทั้งหมด 10 ข้อ ดังนี้

1. ใช้ภาษาไทยเท่าที่จำเป็น
2. พยายามใช้ภาษากะของและเรียนรู้จากผู้สอนให้มากที่สุด
3. ผู้เรียนควรมีชุดคำถาม เพื่อใช้ถามคำศัพท์หรือประโยคจากผู้สอน
4. ควรจำ ไม่พูดภาษาไทย
5. เรียนรู้จากทำทาง
6. นอกจากการใช้การพูด สามารถเรียนภาษาได้จากทำทาง กิริยา สีหน้า เหมือนการไปค้าสิ่งของ เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งของหรือรูปภาพในโทรทัศน์
7. ย้ำจำคำศัพท์ จากประโยคคำพูดหลาย ๆ รูปแบบ
8. บันทึกเทปและวิดีโอการเรียนการสอนทุกครั้ง
9. ผู้เรียนควรตั้งคำถามและกล้าพูดภาษากับผู้สอน
10. เข้าใจ/อดทน/เรียนรู้/กล้าแสดงออก

เมื่อได้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของแล้ว ทีมวิจัยก็ได้นำเอาแนวทางดังกล่าวมาวางแผนการเรียนภาษากะของในชุมชนโดยเน้นการพูด – ฟังภาษากะของอย่างเป็นธรรมชาติ ส่วนเนื้อหาในการเรียนนั้นในระยะแรกจะเป็นการเตรียมความพร้อมด้วยการเรียนเรื่องคำ

สนทนาภาษากะของง่าย ๆ และหลังจากนั้นจึงขยับเข้าสู่การเรียนรู้เรื่องราวทางวัฒนธรรมกะของจาก
ปราชญ์และการเรียนภาษากะของผ่านการละเล่นท้องถิ่นต่อไป

4.3.3 ข้อสรุปเบื้องต้นจากการทดลองใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภาษากะของ

หลังจากได้ข้อสรุปเรื่องแนวทางการเรียนภาษากะของแล้ว ทีมวิจัยได้ทดลองเรียนภาษากะของ
ตามแนวทางที่วางไว้ให้เป็นระยะเวลา ๒ เดือน คือ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 - เดือนมกราคม พ.ศ.
2556 พบว่า ในระยะแรกเด็กที่มาเรียนจะมีความอายและรู้ภาษากะของไม่มากนัก เมื่อมาเรียนภาษากะ
ของก็จะถามไปจุดไปตลอด แต่เมื่อได้เรียนภาษากะของตามแผนอย่างต่อเนื่อง พบว่าในระยะหลัง เด็ก
ๆ สามารถถามผู้รู้ภาษากะของด้วยภาษากะของได้โดยไม่ต้องดูกระดาษ และสามารถสื่อสารภาษากะ
ของกับผู้อาวุโสและหยอกล้อกับผู้อาวุโสด้วยภาษากะของอย่างสนิทสนมได้

สำหรับทีมวิจัยที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีความรู้ภาษากะของอยู่ก่อนแล้วนั้น ช่วงเรียนระยะแรก ๆ
ยังสื่อสารภาษากะของได้ไม่คล่องมากนัก และยังคงอาศัยการจดบันทึกภาษาเช่นเดียวกัน แต่เมื่อเรียน
ภาษากะของไปเรื่อย ๆ ก็สามารถสื่อสารภาษากะของได้คล่องขึ้น เห็นได้จากสามารถฟังผู้อาวุโสคุยกัน
เป็นภาษากะของเข้าใจมากยิ่งขึ้น และสามารถพูดภาษากะของด้วยประโยคที่ยาวขึ้นได้

4.4 แนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศณคติที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะของ

การเริ่มต้นทำโครงการเพื่อการสืบทอดภาษากะของในชุมชนในครั้งนี้ ผู้ใหญ่บ้านได้
ประชาสัมพันธ์ในการประชุมหมู่บ้านเดือนกันยายน ซึ่งในครั้งนั้นทีมวิจัยได้จัดแสดงผลผลิตจากการ
ทำงานฟื้นฟูภาษาในโครงการเดิมในที่ประชุมไปพร้อมกันด้วย เป็นการกระตุ้นเบื้องต้นให้ผู้คนในชุมชน
เริ่มเห็นความสำคัญของภาษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยส่วนตัวผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับทีม
วิจัยเสมอทำให้ผู้ใหญ่บ้านเข้าใจการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษามากขึ้น และสามารถประชาสัมพันธ์เรื่อง
การทำงานวิจัยให้แก่ลูกบ้านคนอื่น ๆ ได้

ต่อมา ทีมงานสารคดีพันแสงรุ่ง ได้ลงพื้นที่บ้านคลองแสงเพื่อถ่ายทำสารคดีเรื่องชาวกะของบ้าน
คลองแสง และ การฟื้นฟูภาษากะของ การลงพื้นที่ในครั้งนั้นเป็นการกระตุ้นอีกครั้งให้ชุมชนเห็น
ความสำคัญของภาษาท้องถิ่น ซึ่งหลังจากการถ่ายทำเสร็จสิ้น กิจกรรมในโครงการก็ได้ดำเนินการต่อไป
จะเห็นได้ว่าเริ่มมีเพื่อนของเด็ก ๆ สนใจเข้าร่วมเรียนรู้ภาษากะของแบบไม่เป็นทางการด้วยบ้าง
จนกระทั่งเมื่อรายการพันแสงรุ่งออกอากาศแล้ว เห็นได้ว่า เด็ก ๆ บางส่วนในหมู่บ้านเริ่มมีความภูมิใจใน
การมีภาษาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น เห็นได้จากการพยายามพูดภาษากะของกับทีมวิจัย เพื่อนที่
โรงเรียน คุณครูและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

สรุปได้ว่าการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นชาวกะของ จากคนในชุมชนเองและผู้คน
ภายนอก เป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ และทศณคติที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรม
กะของได้เป็นอย่างดี ซึ่งการดำเนินการโครงการวิจัยเพื่อสืบทอดภาษากะของนี้ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง
โดยคนในชุมชนที่จะสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นกะของได้ ทั้งนี้แรงส่งเสริมจากภายนอกก็เป็นอีก
หนึ่งส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างให้ชาวกะของมีความภาคภูมิใจในภาษาของตนเองได้แข็งแรงมากขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัย “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบต่อภาษากะซองโดยคนกะของกลุ่มสุดท้าย” เป็นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นการฟื้นฟูภาษาโดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน โครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาและทบทวนความเป็นมา พัฒนาการ ต้นทุน และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการฟื้นฟูภาษากะซองในสภาพบริบทสังคมไทยปัจจุบัน 2) เพื่อหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภาษากะซองให้คนรุ่นต่อไปและเพิ่มพื้นที่ให้มีผู้ใช้ภาษากะซองมากขึ้น 3) เพื่อหาแนวทางการสร้างปราชญ์พื้นบ้านและผู้พูดภาษากะซองที่สามารถสื่อสารภาษากะซองได้ดี 4) เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติในเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อภาษาและวัฒนธรรมกะซอง

กิจกรรมในโครงการวิจัยได้มีการดำเนินงานระหว่างเดือนกันยายน 2555 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2556 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน โดยในตลอดระยะเวลา 6 เดือนนี้ ได้มีกระบวนการวิจัย ผลการวิจัย บทเรียนจากการทำงานวิจัย ตลอดจนแผนการทำงานในระยะต่อไป ดังสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยเริ่มต้นขึ้นหลังจากการเชนดสัญญาโครงการวิจัยและเปิดบัญชีโครงการ กิจกรรมแรกคือการชี้แจงโครงการวิจัยสู่ชุมชน โดยใช้โอกาสการประชุมหมู่บ้านประจำเดือนกันยายน 2555 เป็นเวทีในการชี้แจงโครงการให้ชุมชนได้ร่วมรับทราบถึงการทำงานวิจัยที่จะเกิดขึ้นในชุมชน หลังจากนั้นแล้วจึงเป็นการเตรียมการเพื่อเข้าสู่กระบวนการวิจัยเพื่อสืบต่อภาษากะซองอย่างแท้จริง โดยทีมวิจัยได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ในครั้งนี้ทีมวิจัยได้ปรับปรุงระบบตัวเขียนภาษากะซองให้สามารถใช้ได้จริง สํารวจปราชญ์ภาษากะซองที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนวางแผนการเรียนภาษากะซองในชุมชนร่วมกับพี่เลี้ยงและนักวิชาการภาษาศาสตร์จนกระทั่งได้แนวทางการเรียนภาษาในชุมชนที่เหมาะสม ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่ช่วงของการอบรมเรื่องการถ่ายภาพวิดีโอเพื่อบันทึกกิจกรรมการเรียนภาษากะซองในชุมชนเพื่อบันทึกภาษากะซองเอาไว้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เมื่อได้แนวทางการเรียนภาษากะซองแล้ว ทีมวิจัยได้เริ่มต้นเรียนภาษากะซองกับป้าสมศรีในเรื่องของบทสนทนาทั่วไป เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการสื่อสารภาษากะซองให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นทีมวิจัย นอกจากนี้แล้วยังได้เรียนภาษากะซองกับปราชญ์ผู้รู้ภาษากะซองท่านอื่นเพิ่มเติม เป็นต้นว่า ป้าวัชร ป้าสุคนธ์ ป้าราม เป็นต้น ซึ่งการเรียนภาษากะซองในชุมชนนี้จะใช้เวลาว่างในวันเสาร์ - อาทิตย์ ในการเรียน เป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือนเศษ คือตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2555 - เดือนมกราคม 2556

หลังจากที่ทีมวิจัยได้ทดลองใช้แนวทางการเรียนภาษากะซองในชุมชนที่วางไว้แล้ว ก็ได้มีการสรุปผลการเรียนเบื้องต้นด้วยการประเมินตนเอง และการประเมินโดยป้าสมศรีซึ่งเป็นผู้รู้ภาษา หลังจากนั้นทีมวิจัยและพี่เลี้ยงจึงได้สรุปกระบวนการทำงานทั้งหมด ผลการทำงาน และเครื่องมือในการทำงานสำหรับการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

5.2 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่สำคัญของโครงการในระยะที่ 1 คือ การได้แนวทางการเรียนภาษากะซองในชุมชนเพื่อการสืบทอดภาษากะซอง ซึ่งได้แนวทางการเรียนรู้ 9 ขั้นตอน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงเตรียมการ

1. การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ภาษา
2. การกำหนดตารางเวลาการเรียนภาษากะซอง
3. การเรียนรู้ภาษา 8 ครั้งใน 1 เดือน

ช่วงเรียนรู้

4. เน้นการสนทนาภาษากะซอง
5. เรียนภาษาในชีวิตประจำวัน
6. เรียนรู้วัฒนธรรมด้วยภาษากะซอง
7. การเรียนภาษาผ่านการละเล่นท้องถิ่น

ช่วงทดสอบ

8. การประเมินการเรียนรู้ภาษาด้วยตัวเอง
9. การทดลอง / ทดสอบการใช้ภาษากับผู้รู้ภาษา

ในการเรียนภาษากะซองในชุมชนนั้นกำหนดเรียนภาษากะซองเดือนละ 8 ครั้ง โดยเรียนภาษากะซองที่เน้นการสนทนาในชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติ และเรียนจากปราชญ์ผู้รู้ภาษากะซองในชุมชนที่ปัจจุบันเหลือเพียง 16 คน และเป็นปราชญ์ท้องถิ่นในสาขาต่าง ๆ (รายละเอียดเพิ่มเติมดูที่บทที่ 4)

5.3 บทเรียนที่ได้จากการทำงานวิจัย

5.3.1 พลังเยาวยชน

ในกิจกรรมของโครงการวิจัยนี้ แกนหลักในการเรียนภาษากะซองคือเยาวยชนเชื้อสายกะซองที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ เด็กหญิงดวงกมล เอกนิกร, เด็กหญิงนารีรัตน์ เกตุถึก และเด็กหญิงอรอุมา อยู่ถนอม การเข้ามาของเยาวยชนในโครงการวิจัยนี้เองด้วยความสนใจส่วนตัวของเยาวยชนเหล่านี้ ประกอบกับช่วงเวลาวันเสาร์ - อาทิตย์ซึ่งเป็นเวลาว่างของเยาวยชน ทำให้เยาวยชนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

เมื่อมีเยาวยชนเข้าร่วมการทำงานในโครงการวิจัยแล้ว ทำให้ในช่วงที่เยาวยชนมาเรียนภาษากะซองกับผู้รู้ภาษา จะมีเพื่อน ๆ ของเยาวยชนเข้ามาช่วยบ้างเป็นบางครั้ง ทำให้เพื่อน ๆ ของเยาวยชนได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้และซึมซับภาษากะซองไปพร้อม ๆ กับเยาวยชนที่ร่วมโครงการวิจัย ทำให้ในระยะหลังจะเห็นได้ว่าเยาวยชนหลาย ๆ คนในหมู่บ้านเริ่มสนใจภาษากะซองและพูดภาษากะซองได้บ้างในระดับคำ จึงกล่าวได้ว่า การเข้ามาของเยาวยชนนอกจากจะทำให้เยาวยชนได้เรียนรู้ภาษากะซองด้วยตนเองได้แล้ว ก็ยังมีส่วนในการขยายจำนวนผู้พูดภาษากะซองได้แม้จะไม่เป็นทางการมากนัก

5.3.2 การแบ่งเวลาทำงานของทีมวิจัย

นอกจากทีมวิจัยที่เป็นเยาวชนแล้ว ทีมวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่อยู่ในวัยทำงาน ในบางครั้งก็ติดภารกิจไม่สามารถที่จะมาร่วมเรียนภาษากะซองได้ ทำให้การเรียนภาษาไม่เต็มที่ เห็นได้จากช่วงเดือนมกราคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีงานในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่มากมาย การเรียนภาษากะซองในชุมชนจึงไม่เป็นไปตามแผนได้ 100 เปอร์เซ็นต์ จึงต้องปรับเปลี่ยนการเรียนภาษากะซองตามช่วงเวลาที่สะดวกของทีมวิจัยแต่ละคน โดยยังเน้นหลักการคือการเรียนรู้ที่เน้นการสนทนาในชีวิตประจำวัน

5.4 แผนการทำงานในระยะต่อไป

1. ทบทวนการใช้ภาษาที่ได้จากการเรียนการสอนที่ผ่านมา (ระยะที่ 1) และออกแบบการทดลองปฏิบัติการระยะที่ 2
2. ทดลองปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ภาษากับปราชญ์พื้นบ้าน โดยผ่านการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม
3. อบรมการสร้างสื่อการเรียนการสอน / กลวิธี / เทคนิคการสอน
4. ผู้รับการถ่ายทอดทดลองสอนภาษากะซองในโรงเรียนของชุมชน
5. สรุปและเขียนรายงานผลการวิจัย

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน (เดือนที่)					
	1	2	3	4	5	6
1. ทบทวนการใช้ภาษาที่ได้จากการเรียนการสอนที่ผ่านมา (ระยะที่ 1) และออกแบบการทดลองปฏิบัติการระยะที่ 2	★					
2. ทดลองปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ภาษากับปราชญ์พื้นบ้าน โดยผ่านการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม	★	★				
3. อบรมการสร้างสื่อการเรียนการสอน / กลวิธี / เทคนิคการสอน			★			
4. ผู้รับการถ่ายทอดทดลองสอนภาษากะซองในโรงเรียนของชุมชน			★	★	★	
5. สรุปและเขียนรายงานผลการวิจัย						★

หนังสืออ้างอิง

สันติ เกตุถึกและคณะ .รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย “แนวทางการพลิกฟื้นภาษากะ
ของเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืนบ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด,2554

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ.แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2544

สุวิไล เปรมศรีรัตน์, พรสวรรค์ พลอยแก้ว. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : กะ
ของและซัมเร. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล,
2548